

KADYS

1961
MAY - APRIL

KARYS

1961
Nr. 4 (1371)

Redaktorius —
Zigmas Raulinaitis
Redakatoriaus pavaduotojas —
Stasys Butkus
Kalbinę dalį redaguoja —
Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalį redaguoja —
Vincas Jonikas
Administratorius —
Leonas Bileris
Leidžia —
L.V.S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis —
Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Justinas Liaukus — Karinės žinios
Kunig. Kodatienė — šaulė Tremtyje

TURINYS

Trakų pilis	Viršelis
V. Liulevičius — Užsienio lietuvių kariniai daliniai	97
Dr. J. Šliūpo paskutinis raštas	102
A. Novaitis — 1920 m. kareivių sukilimas	103
A. Zygmantas — Indijos užkariautojai arijai	106
J. Baublys — Geležinkelių būrys Vilniaus kryptimi	110
A. Valeška — Lietuvos kryžių kalnas (paveikslas)	114
A. Bernotas — šautuvas, novelė	115
P. Dirkis — Praną Eimutį prisimenant	120
Karinė spauda	121
V. šventoraitis — Kinų raud. armijos augimas	123
K. M. J. šarūnas — Afrika—Parako statinė	124
Veteranų veikla	126

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių žuvėdra, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. šarūnas, E. Šulaitis, V. šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Mike Maksvytis, Chicago, Ill.; Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr.; Lioginas Leknickas, Cleveland, Ohio; Vladas Rušas, Toronto, Canada; V. šalkūnas, Australija; Morkus šimkus, Baltimore, Md.; Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, M. Maksvytis, "Marginai", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — V. Aušrotas, Aug. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora", 49 Thornton Ave.
London W. 4.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper Street, St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis, 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 27 Nicholson St., Burwood, N. S. W.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 4 (1371)

BALANDIS - APRIL

1961

MIELUS KARIO SKAITYTOJUS, BENDRADARBIUS IR RĖMĖJUS IR VISUS LIETUVOS KARIUS VETERANUS, LAISVAJAME PASAULYJE IR UŽ GELEŽINĖS UŽDANGOS ESANČIUS, SVEIKINAME VELYKŲ ŠVENČIŲ PROGA.

KARIO REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

UŽSIENIO LIETUVIŲ KARINIAI DALINIAI

VINCENTAS LIULEVIČIUS

KARINĖS AMERIKOS LIETUVIŲ ORGANIZACIJOS.

JAV lietuviai dar devynioliktajame amžiuje įsikūrė keletą šimtų draugijų. Kražių įvykių pajudinti šio krašto lietuviai pradėjo gyvai jūdėti savo tėvynės (Lietuvos) labui. Daugelis jų įkurtų organizacijų turėjo pašalpos tikslus. Kai kurios savo vardu ar įrašytų tikslų atžvilgiu buvo karinio pobūdžio. Jos turėjo įvairiausių vardus šventųjų ar mūsų tautos garsiųjų vyrų, būtent: Olgerdo Kareiviška Draugystė, Kareiviai Husarai Algirdo, Gvardija Karaliaus Vladislavo Jagėlos, Šv. Jugio Kareiviška Draugystė, Lietuvos Sargų Draugystė, Gvardija D. L.K. Vytauto Pirma Divizija Raitelių, Gvardija šv. Kazimiero Karalaičio (K. Gineitis: Amerika ir Amerikos lietuviai, 278 p.) Vytauto Did. Liet. kun. leib. gvardija (P. Ruseckas, red.: Pasaulio lietuviai, 341 p.), Draugystė broliškos pašalpos po vardu švento Jurgio Kareivių (Tautos Praeitis, 1,2, 258 p.), Kareiviška, Tautiška ir Pašalpinė Draugystė Lietuvos Kareivių (Op. cit., 263 p.) ir t.t.

Kai kurios labai gražiai buvo užakcentavusios Lietuvos reikalus, pav., tik ką minėtos šv. Jurgio Kareivių draugijos (įkurtos 1905 m.) nariai prisiekdavo: "...apsiimu ir prižadu... su pagelba Dievo del Motinos mūsų Lietuvos nesigailėsiu ir kraują pralieti..." (Op. cit., 258 p.); arba Gvardija Pirmos Divizijos šv. Kazimiero Karalaičio (įkurta 1914 m., Chicagoj, Brighton

Parke) sako: Šita Gvardija užsideda delto, idant lavinti ir mokinti lietuvius ir žemaičius kareivystės, idant laike karės, už tėvynę nešti pagelbą Lietuvai su ginklu rankoje, idant parodyti svetimtaučiams narsuma šv. Kazimiero Karalaičio, kuris savo narsumu paminė visus Lietuvos ir Žemaitijos neprietelius po kojų (Op. cit., 266 p.). Jie ir lavinosi kariškai. "Kas ant ra nedėlia turi atbuti muštra kareiviška lietuviškoje kalboje, per jenerola paskirtam laike" (Op. cit., 266 p.)

Kariškos draugijos turėjo uniformas, kurias nariai vilkėdavo darydami pratimus (mušturus), draugijos šventėse, per įvairias demonstracijas, laidodami mirusį narį ir t.t. Uniformų buvo labai puošnių. Pavyzdžiui, Vytauto Kareivių Draugijos (įsteigtos 1894 m.) uniforma buvo mėlyna, apvedžiota baltais raikščiais, geltonais antpečiais su raidėmis "L.K." (reiškia — Liet. Kareiviai) vidury ir papuošti baltais kurtais; kepurė — mėlyna su vytimi kaktoje, o ant viršugalvio balti ašutiniai kurtai (K. Gineitis: Op. cit., 279 p.).

Kariškų organizacijų reikalui 1894 m., Plymouth, Pa., buvo išleista net speciali knygelė: "Parasžė Lietuvos kareivis (kun. M. Pėža, žiūrėk: Kovos Metai D.S. Spaudos, 264 p): Knygelė dėl Lietuvoszkų Kareivių Amerikoje". Knygutė tik 32 puslapių, kurių dalis (3-5 p.) skirti įžangai, kiti — (6-18 p) aiškinimui apie mokymą rikiuotės ir (19-32 p.) septynios lie-

tuviškos dainos, nes "Einant ant mokimosi ir grįžtant ispuola kareiviams giedoti kareiviszkas dainas" (5 p.).

Daug vilčių buvo dėta į šios rūšies organizacijas. Minėtos knygelės įžangoje sako: "Lietuviszka kariuomenė dabar tverintisi Amerikoje, turi priduoti viltį prisikėlimui Lietuvos" (3 p.). Toliau autorius džiaugiasi: "Labai gražu, kad matai būrius lietuviszkų kareivių, vaikszciojanczius žibančiais rubais apsirėdžiusius" (4 p.). Ir turi vilties, kad "Be abejonės kylanti kareiviszka dvasia tarp Amerikos lietuvių įstengs sutverti visokio parėdnio daugybę kareiviszkų pulkų" (5 p.).

LIETUVIŲ KARIŲ BATALIONAI RUSIJOJE.

I-jo pasaulinio karo metu Rusijos armijoje buvo apie 25.000 lietuvių karių, išsklaidytų po įvairias dalis ir įvairiuose frontuose. 1917 m. kovo revoliucijai sugriovus monarchiją, rusų kariuomenė pradėjo iš frontų trauktis ir krikti. Kariuomenės vadovybė, gelbėdamos nuo pakrikimo, leido organizuoti tautinius vienetus (Inž. F. Vizbaras: Kaip kūrėme I lietuvių batalioną. — Draugas, 1950 m., 270 nr.).

Kariai, pajutę daugiau laisvės, pradėjo rodyti savo tautines aspiracijas. Rumunų fronte pirmieji pakėlė balsą ukrainiečiai, reikalaudami nepriklausomybės. Jie pradėjo ruošti įvairius susirinkimus, mitingus ir iškėlė sumanymą organizuoti ukrainiečių tautines dalis. Juos pasekė ir kiti. Pradėjo šaukti suvažiavimus lenkai, gudai, latviai, estai ir kiti (Adm. kpt. Sabalys: Lietuviai kariai rumunų fronte. — Atspauda iš Karo Archyvo 1928 m., V, 1p.).

Lietuviai nuo kitų tautų neatsiliko. Tiek karo laukuose, tiek krašto igulose, tiek Sibire, tiek Kaukaze, pradėjo šaukti susirinkimus ir rinkti vykdomuosius komitetus. Peterburgo komitetas, pirmininkaujamas Al. Žilinsko, 1917. VI.7-11 sušaukė pirmąjį visos Rusijos kariuomenės lietuvių karių suvažiavimą. Jame dalyvavo 78 delegatai, atstovavę 16.000 lietuvių karių (200 karių siuntė 1 atstovą (LE, XVI, 53p.))

Suvažiavimas įkūrė Lietuvių Karininkų (Karių) Sąjungą, kuri kovotų už "Laisvą Lietuvos demokratinę respubliką" ir išrinko iš 16 asmenų Centro Komitetą su pirmininku J. M. Laurinaičiu. Suvažiavimas priėmė rezoliuciją, kurioj reikalaujama, kad būtų sujungtos visos Lietuvos žemės: "kad Vilniaus, Kauno ir Suvalkų gubernijos, sudarančios D. Lietuvą, rusų laikinosios valdžios būtų pavestos valdyti Laikinajam Lietuvos Vykdomajam Komitetui, kad Lietuvos ateities neturi teisės spręsti jokia atskira valstybė; kad Lietuvos klausimas yra tarp-tautinis ir kad todėl Lietuvos ateitis gali būti

sprendžiama tik Tautų Taikos Kongrese, į kuri lygiomis teisėmis turi būti kviečiami ir Lietuvių Tautos atstovai; kad šiame kongrese turi būti sujungtos D. ir M. Lietuva. "Skelbdamas, kad "Lietuvoj turi būti demokratiška tvarka" ir kad "Tik Steigiamasis Lietuvos Susirinkimas gali spręsti Lietuvos valdymo formą lygiai ir santykius su kaimyninėmis tautomis bei valstybėmis", suvažiavimas "praneša Lietuvių Tautai, kad lietuviai kariai, kaip tikri Lietuvos Tėvynės sūnūs, yra psiryžę visuomet, visur ir visokiom aplinkybėm esant, visa savo pajėga remti Lietuvių Tautos iš seno statomus Laisvės reikalavimus ir ginti Lietuvos Tėvynės Laisvę". (LE, XVI.53 p)

Suvažiavime buvo keltas ir lietuvių dalinių steigimo reikalas, tačiau nepavyko jį išspręsti. Turėjo būti tas reikalas išspręstas referendumo keliu. Bet patriotiškai nusiteikusio Centro Komiteto iniciatyva batalionai ėmė steigtis be jokio referendumo. Parėmė jų darbą ir rumunų fronto suvažiavimo nutarimas. "Lietuvių karininkų suvažiavimas, Rumunų fronte, pripažįsta organizavimąsi Tautiškos armijos, visokios rūšies ginklais apginkluotos, ne prievartos, o tik savo noro keliu". (Sabalys: Op. cit., 4 p). Šiame darbe daug širdies įdėjo lietuviai poručikai Klimaitis, Juozapavičius, Laurinaitis ir karo valdininkas Žilinkis (L. Natkevičius: Lietuvos kariuomenė, New York, N.Y., 1919, 11p.). O vėliau (1917.X.) (Centro Komitetas iš įvairių frontų ir armijų komitetų atstovų sudarė Lietuvių Pulkų Steigimo Komisiją su pirmininku P. Geniu (Plg: LE, XVI, 53 p. ir Sabalys: Op. cit., 11 p.).

Trumpu laiku įsisteigė šios atskiros lietuvių karinės dalys:

a) I atskiras lietuvių batalionas (Vitebske). Jame buvo apie 1500 lietuvių karių. Pradžioje vadovavo kar. Juozapavičius, o vėliau — kar. Jonas Nastopka. (plg.: LE, XVI, 54p)

b) Lietuvių atsargos batalionas (Smolenske). Jame buvo apie 500-600 lietuvių karių. Vadovavo kar. J. Kubilius (LE, XVI, 54 p.).

c) Atskiras lietuvių pėstininkų batalionas (Rovne). Jame buvo apie 500 lietuvių karių ir 50 arklių. Vadovavo kar. E. Adamkavičius. Pradžioje batalionas vadintas "Pirmasis lietuvių obozo batalionas" ir jam vadovavo Černeckis (Plg.: LE, I, 379 p. ir Sabalys: Op. cit., 25 p.).

d) I atskiras Sibiro lietuvių batalionas Vytauto Didžiojo vardu (Sibire). Jame buvo apie 500 lietuvių karių. Vadovavo kar. P. Linkevičius — Linkus (LE, XVI, 54 p.).

e) Lietuvių dragūnų divizionas (Valko apylinkėse, Estijoje), įkurtas 1917.XII.15 įsakymu kaip eskadronas, virtęs 1918.I.27 divizionu. Jame buvo apie 150 lietuvių raitelių. Organi-

zavo ir vadovavo kar. J. Mikuckis. Įkurtas XII rusų armijos lietuvių karių suvažiavimo nutarimu. Gyvavo iki 1918.III.3 (J. Mikuckis: Lietuvių dragūnai. — Draugas, 1956 m., 288 nr.).

f) Kars (Kaukaze) tvirtovės artilerijos lietuvių kuopa.

g) Rumunų fronte lietuvių kariams pavyko perimti 226-tą lauko ligoninę (Rumunijoje) ir ant rūmų plevėsavo trispalvė Lietuvos vėliava (Sabalyš: Op. cit., 7 p.). Buvo dėtos didelės pastangos ją pergabenti į Lietuvą, tačiau nepavyko, nes rumunai jėga atėmė (Sabalyš: Op. cit., 9 p.).

Be čia išvardytų lietuvių dalinių buvo dar daug užuomazginių kariškų formacijų, kurios plačiau nesuspėjo išsivystyti.

“Kai kurios dalys rusų buvo pavartotos kovai prieš vokiečius, o vėliau ir kovai su bolševikais. Ir fronto, ir vidaus tarnyboj lietuvių dalys greit įsigijo vyriausių rusų vadų gražiausių pagyrimų ir padėkos net visos rusų tautos vardu, kaip tai buvo pareikšta pasižymėjusiam kovoj su vokiečiais I. atskiram batalionui ir pasižymėjusiam kovoj su bolševikais Sibiro batalionui. I. batalionas buvo statomas rusų dalims drąsos, tvarkos ir drausmės pavyzdžiu”. (Kareivis Lietuvos Gynėjas, 20 p.).

Lietuvių buvo projektuota sudaryti visų ginklų rūšių atskirą lietuvių diviziją, kuri ginkluota grįžtų į Lietuvą ir sudarytų pagrindą Lietuvos kariuomenei, bet to projekto nebeteko į-

vykdyti dėl bolševikų padaryto perversmo. 1918. 1.29 Peterburge įvyko antrasis lietuvių karių suvažiavimas, kada jau viešpatavo komunistų valdžia. Karo komisarijatas suvažiavimo vadovavimą pavedė lietuviams komunistams, kurie ir palenkė į savo pusę daugumą atstovų. Buvo išrinktas Lietuvių Kareivių Rveoliucinis Komitetas, vietoj iki šiol buvusio Lietuvių Karininkų Sąjungos Centro Komiteto. Karių sąjunga sugriauta. Šio suvažiavimo dalyviai pareikalavo “Lietuvos žemei pilnos teisės spręsti savo likimą”, nors komunistai to nenorėjo. (LE, XVI.54 p.).

Netrukus privertė išsiskirstyti ir lietuvių batalionus. Tada kariai 1918 m. pavasarį pradėjo skverbtis į vokiečių okupuotą Lietuvą. Šie kariai sudarė pagrindą Lietuvos kariuomenei (Natkevičius: Op. cit., 11 p.).

Lietuvių dragūnų divizionas bandė grįžti organizuotai. Vokiečiai pradžioje buvo pažadėję jį pergabenti į Lietuvą, bet vėliau pažado neištesėjo: nuginklavo ir vyrus suėmė. O dviejų dalinių buvo tikrai tragiškas likimas. Karso lietuvių artilerijos kuopa žuvo 1918 m. turkų kariuomenei puolant tvirtovę ir ją paėmus. Sibiro batalionas buvo išformuotas labai žiauriu būdu. Suėmė bolševikai penkis karininkus ir tris labiausiai bolševikams nepakenčiamus kareivius, juos kankino kalėjime, nuvarė į kapus, išrengė ir kardais sukapojo (K. Ališauskas: Lietuvos kariuomenė. — Karys, 1958 m.,

Rusų kariuomenės lietuvių karių konferencija Minske 1917 m.

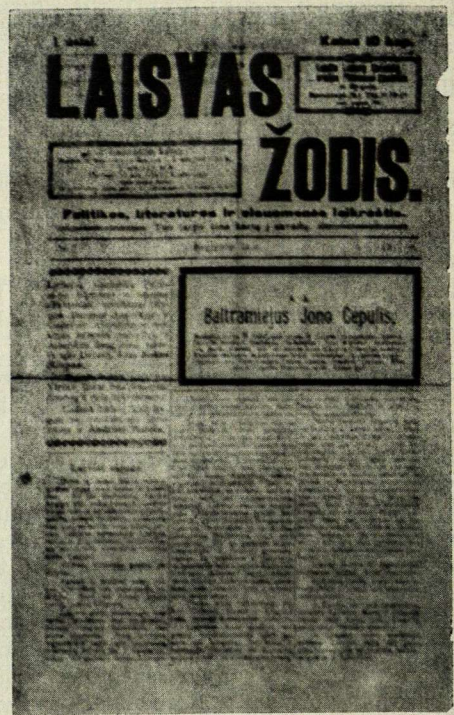

9 nr., 268 p.). Laimingesnis buvo atskiras lietuvių batalionas Rovne. Jis atvyko į Vilnių ir čia buvo išformuotas. Tai vienintelis visų Rusijos lietuvių sudarytų dalinių, pasiekęs Lietuvą (LE, I, 379 p.).

Rusų armijos lietuviai kariai turėjo ir savo laikraščius. XII rusų armijos lietuvių karių komitetas 1917.VII.13 išleido Rygoje savaitinį laikraštį — Laisvas Žodis. Tai buvo pirmasis kariškas laikraštis. Jame spausdino politinio pobūdžio straipsnius, dailiosios literatūros dalykus ir žinias iš lietuvių karių gyvenimo. Iš leidus 8 nr. vokiečiai užėmė Rygą (LE, XIV.77. p). Kai frontas pasitraukė, Valkoje vėl pradėjo leisti laikraštį, bet kitu vardu — Karpilkomo Žinios. Tuo spaudiniu norėta vėl sujungti fronto pakrikdytas lietuvių karių organizacijas ir jas informuoti apie įvykius. Jo teisėjo keturi numeriai (LE,XI. 88 p.). Rygoje leista Laisvą Žodį 1917.XI.14 pradėjo leisti Petrograde, kaip Lietuvių Karininkų Sąjungos savaitinį laikraštį. Jame daugiausia skelbė LKS Centro Komiteto nutarimus, pranešimus, karių suvažiavimų aprašymus ir gynė lietuvių kariuomenės reikalingumą. Jis siekė Lietuvos nepriklausomos valstybės. 1918.II.13, išėjus 18 nr., sustojo, nes jo vietą užėmė kitas laikraštis (LE,X IV, 77-78 p.). 1918 m. sausio gale įvykusiame antrajame lietuvių karių suvažiavime lietuviai komunistai išrinko Lietuvių Kareivių Revoliucinį Komitetą. Šis sustabdė Laisvą Žodį, o į jo vietą buvo išleistas Kareivis Socialistas. Pirmajam rūpėjo lietuvių batalionų reikalai, o antrajam — tarnavimas bolševikų partijai. Kareivis Socialistas buvo leidžiamas Peterburge 1918 metais. Išėjo tik keturi numeriai. Lietuvių batalionus panaikinus, sustojo ir laikraštis (LE, X, 537 p.)

KARIŲ - SAVANORIŲ ORGANIZACIJOS AMERIKOJE.

Kai Rusijoje lietuvių suorganizuoti kariniai daliniai buvo išformuoti ir pavieniai kariai grįžę į Lietuvą stojo savanoriais į Lietuvos kariuomenę, užjūrio broliai visu smarkumu sudarė organizuoti savanorius Lietuvos laisvei iškovoti. Jau 1917 m. lietuvių spaudoje buvo keliamas klausimas organizuoti prie JAV kariuomenės lietuvių legionus kurie suburtų lietuvių kilmės vyrus, stojančius į JAV kariuomenę. Lenkams dalinai tas pavyko, bet lietuviams — ne. Kilusi tuo reikalu polemika sumanymą palaidojo. Bet, kai besikuriančios Lietuvos valstybei atsirado pavojus, JAV lietuviai rimtai susirūpino karine pagalba Lietuvai. Lenkai organizavo Armija Polska ir daug paviliojo lietuvių, tad šis faktas pagreitino pradėti rūpintis kurti Lietuvių Armiją. (Vienybės Metraštis 1926 m., 68 p.). Katalikai ir tautininkai 1918.

Lietuvių karių laikraštis, ėjęs 1917 m. Rygoje ir Petrapilyje

IX. paskelbė atsisaukimą, kviesdami organizuoti Lietuvai karinę paramą. Ir Amerikos Lietuvių Tautinė Taryba nieko nelaukdama (1918. XII.14) kreipėsi į JAV vyriausybę prašydami apginkluoti 30,000 Amerikos lietuvių savanorių ir juos nugabenti į Lietuvą (Sandara, 1959 m., 27 nr.).

Vienas pirmųjų iniciatorių buvo Jonas K. Milius - Miliauskas. Jis 1918 m. rudenį grįžęs iš JAV kariuomenės 1919 m. pradžioje sukvietė būrelį jaunimo (daugiausia vyčių), kurie nutarė kurti lietuvių savanorių sąjungą. Prasidėjo darbas. Kai susiorganizavo daugiau būrelių, pasivadino Liuosybės Sargai. Vėliau vadinosi: Lietuvos Laisvės Sargai. Vyriausiu organizatorium buvo pakviestas dr. J.J. Bielskis. Visose didesnėse kolonijose susibūrė Liuosybės Sargai. Kur nebuvo kareivių kuopelių, ten spietėsi apie vyčius, savo organizacijoje įvedusius karinį lavinimą. Iš Lietuvos buvo gauta karinės komandos nomenklatura ir pasistengta visą veiklą suvienodinti. Nustatytomis dienomis rinkdavosi karinės mankštos ir kautynių pratybų. Kai kuriose vietose pasisiūta iš Lietuvos gautais nurodymais lietuvių karių stilias ir spalvos uniformas (LE, XVI, 133-134 p.).

1919 m. Lietuvos karinė misija (buvusi tuo metu Paryžiuje) atsiuntė į JAV įgaliotinį plk. Swarthout (kurį lietuviai praminė Juododžiu).

Ben. Rutkūnas

TU MILŽINAS

Dr. Jonui šliupui atminti

Naktis bežvaigždė ūkanota vargo šalį gobė
ir pavergtųjų skausmas aižo dangaus skliautą,
o Tu nešei krūtinėj broliams šviesų meilės lobį,
iš kapinynų budinai gyvenimui karalių tautą.

Su Basanavičium didžiuoju "Aušrą" ugniasparnę
paleidai skrist, ir šviest, ir laisvę krykšti -
ir dukteris ir sūnus būrei į šeimyną darnią,
pamiršti liepęs barnį vakarykštį.

Tautos budrioji Sąžinė, šviesusis Vyre,
tiesos galybe skrodęs juodą, tirštą naktį, —
nuo Tavo smūgių pančiai priespaudos subiro,
kovos žaibai apvainikavo aureole Tavo drąsią
kaktą.

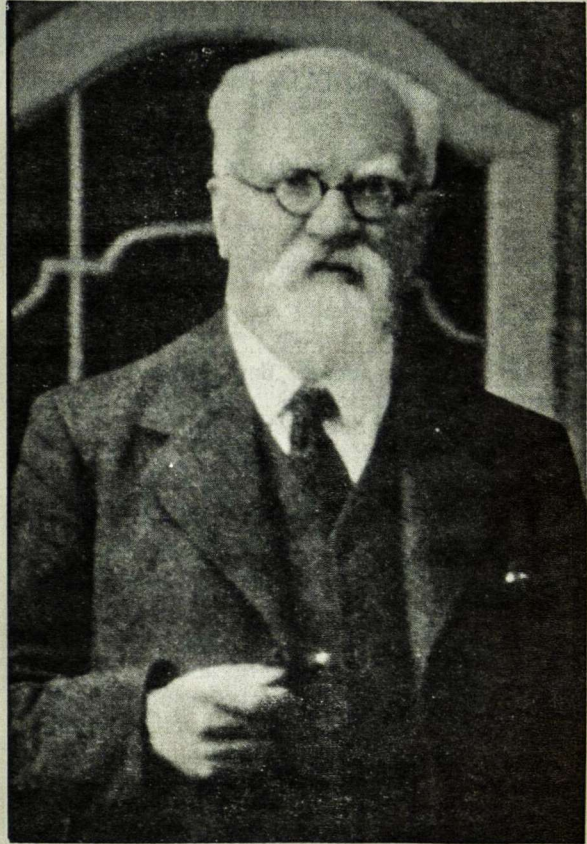
Vytis sužiro pasagom ugninėm ir — užgėso ...
Laisvės tik sekundės:
vėl bloškė audros šalį kruvinam likimui ...
Giliajam sopuly širdis Tavoji skundės,
kai, gimta žemė trypiant svetimiems, ant
tremtinio lazdos parymai

Nuo kopų Palangos, nuo Baltijos, krauju
suvilgyto, gintaro kranto
išsinešei lietuvių amžiais nepalaužtą valių:
sumojai perbrist mylias giliojo Atlanto
ir broliams užu jūrų tėviškės skardent nedalių.

Mirtis, tylioji pasalūnė, — rezgė tamsiagijį
ir paglemžė plėšriai Tavąsias dulkes... [tinklą
Vai, kas užtars tėvynę mūs beteisę ir
beginklę? —

Tu—Milžinas, o mes—tokie mažyčiai, smulkūs! ..

1946 m. lapkričio 6 d. Niurtingenas, Vokietija

Aušrininkas dr. Jonas Šliūpas, nuo kurio gimimo (1861 m. kovo 8 d.) šiemet suėjo 100 metų.

Šis, susipažinęs su čia esančia karine organizacija, nutarė organizuoti Amerikos Lietuvių Brigadą. Washingtone, Vykdomojo Komiteto raštinėje buvo sudarytas brigados centras. Swarthout su būriu karininkų nuvyko į Kauną ir 1920. I.1 jau buvo sudarytas brigados štabas, bet dėl tam tikrų priežasčių ji nebuvo suorganizuota (LE, XVI, 134 p.), nors (1920.VI.7) įsakymu kariuomenei buvo pavesta suformuoti (LE, I, 145 p.).

JAV lietuviams pavyko suorganizuoti keletą tūkstančių vyrų, norinčių vykti Lietuvos ginti, bet nuvyko tik kelios dešimtys, kurių tarpe buvo ir Steponas Darius. Visiems nugabenti nebuvo gauta lėšų (\$75.00 žmogui). Pastangos gauti iš JAV vyriausybės nemokamą laivą nuėjo niekais (LE, XVI, 134 p.).

Liussybės Sargų organizacija veikė daugiausia rytiniame JAV pakrastyje, kurių gausiausia — Worchesteryje. Chicagoje veikė Amerikos Lietuvių Kareivių Susivienijimas (LE, XVI, 133-134 p.), kurį įkūrė du puskarininkiai (J. Zamkus ir A. Tutlis) Chicagoje 1919. VIII. 14 sušauktame buvusių karių susirinkime. Ligi tų pačių metų galo susitelkė į šią organizaciją devynios kuopos iki 1500 narių. Nors dėl jau anksčiau paminėtų priežasčių ir šios kuopos nebuvo galima nugabenti į Lietuvą, bet tuo organizavimu palaikė išeivių tautinį entuziazmą, kėlė nuotaiką Lietuvoje ir surinko Lietuvai aukų. Tų kuopų karių ir kitų tautiečių lietuvių surengta didelė manifestacija. Ta proga surinkta 9000 dol. aukų, kurios pasiūstos Lietuvos šauliams (LE, XVI, 52 p.).

AUŠRININKO DR. JONO ŠLIŪPO PASKUTINIS RAŠTAS, RAŠYTAS VIENĄ DIENĄ PRIEŠ JO MIRTĮ 1944 M. LAPKRIČIO 6 D. BERLYNE. ŠIS RAŠTAS TURĖJO BŪTI DR. J. Š. SKAITYTAS PER RADIJĄ Į AMERIKOS LIETUVIUS, BET MIRTIS JAU NEBELEIDO

KALBA DR. JONAS ŠLIŪPAS IŠ BERGENZO PALEI BODENO EZERĄ, 1944 m., LAPKRIČIO MĖNESIO 6 DIENĄ.

Sveiki, gyvi, broliai ir sesers-lietuviai Amerikoje.

Kaip matote, tarp šimtų tūkstančių tautiečių tapo ir man, nuo bolševikų iš tėvynės bėgant, atsidurti svetur, beja kaimyniškos Vokietijos prieglobstyje, nes su bolševikų proletariato diktatūra mums nepakeliui. Pas bolševikus ant rašto viskas dėstoma gražiai, žmoniškai — o dirbama apgaulingai, sukčiai ir žiauriai bei žvėriškai. Be abejonės Amerikoje Jūs esate jau tikrovėje susipažinę su bolševikų sukčiavimu ir prievartavimu, šeimų ardymu, nekaltų žmonių sušaudymu kaipo liaudies priešų ar buržujų ir augštyn iškėlimu visokių niekšų bei saldrų, nepažįstančių dorovės ir teisingumo. Dėl to tai mums, lietuviams tautiečiams, ir rūpi bolševikais nusikratyti, juos pravaryti iš Lietuvos ir savo tėvynę atkurti, jei galima dar gražesnę ir platesnę, sujungiant visą lietuvišką padermę Pabaltijy, neatsižiuirint į tai, kokia kas kalba šneka, ar kokią tikyba išpažįsta, jei tik jis būtų doras žmogus ir domėtūs Baltų kultūrą kurti. Aš bent stoviu už labai plačią apykantą (toleranciją), už tautų brolybę ir laisvę, už gyventojų lygybę prieš įstatymus, už žmogaus savigarbą, darbingumą ir pasišventimą tautos ir žmonijos bendram labui. Bet tokiams mūsų tautos tikslui, kaip ir kitų tautų labiems užsimojimams, pastoja kelią žmogžudiškaisi bolševizmas-alintojas net ir pačios rusų tautos, kur jis yra kilęs, — ir jis yra užsimojęs pavergti ne tiktai Europą, bet ir visą pasaulį. Tokį imperializmą turi pasaulis-išvengimui suručių ir vergybavimo — ne tik pasmerkti bet ir jam ragus aplaužyti, nes kitaip esant karų ir badmečių kartojimasis niekuomet nepasibaigs, ir pasaulis, užuot klestėjęs palaima, pavirs tikru ir gyvu pragaru. Ir bendrai, slavų padermeitautoms, tautelėms—išvengimui pavojų, ateičiai reikėtų suteikti laisvę smulkesniuose vienetuose, kaip va: didžiarusiai, mažarusiai (ukrainiečiai), gudai, lenkai, čekai, ir slovakai, chorvatai, serbai, bulgarai ir rumunai, kad per savitarpines varžytines jie pakiltų patys kultūroje ir paliktų kitas tautas ramybėje.

Jūsų užduotis, brangūs Amerikos lietuviai, dabartiniu atveju yra aiški. Mes, lietuviai, praeityje esame daug padirbėję mus apspiečiančių tautų labai ir pažangai ir tik neseniai mes nuširdžiai tesusirūpinome patys savimi. Juk Amerikos lietuviai drąsiai kovojo dėl lietuviškos spaudos atgavimo iki 1904 m., jie steigė fondus rusiškų revoliucijų metais padėdami savo kenčiantiems patriotams namie; jie visomis jėgomis rėmė atstatymą Nepriklausomos Lietuvos po pirmosios pasaulinės karės; Amerikos lietuviai davinėjo pašalpas einantiems augštąjį mokslą lietuviams, kai rėmė Lietuvos atstatymą iš pelenų, ypačiai rūpindamiesi pakelti krašte ūkį, pramonę bei prekybą. Taip buvo netolimoje praeityje. O dabartiniu metu Lietuvą nuniokojo ir lietuvius po pasaulį išblaškė bolševizmo pabaisa, tad ir reikėtų padėti tremtiniais išginimo vargelį vargti, tautines (ar ir visos padarmės sujungimo) pastangas paremti ir papildyti, svetimus puolimus (lenkų ar bolševikų) atremti ir pasaulyje lietuvių (ir jų padermės) atlaisvinimą bei eilėn laisvųjų tautų atstatymą užtarauti ir piršti. Aš trokštu, kad po karės (kurios pabaiga dar nėra numatoma) žmonijos nusistatymai pakitėtų, ypačiai kad Machiavellizmo ir galios (Macht ist Recht) vietą užimtų etiniai pagrindai. Visus žemės gyventojus reikia traktuoti kaip žmones, kaip brolius ir seseris, pagal jų nuopelnus, su meile ir žmoniškumu, tuomet tik tebus galima sulaukti "Amžinosios" taikos, apie kurią jau galvojo mūsų Imanuelis Kantas. Ir vietoje šarvuotosios kumščios ar bolševizmo, kurio barbariškumu nenori tikėti tie, kurie nėra jo ragavę, arba pergyvenę, pasaulis susilauks naujų gentkarčių sveikesnių ir laimingesnių, realiau įvertinančių darbą ir žmogaus proto padarinius, ne taip kaip dabar: ką su vargu sukuriame bėgyje ilgų metų, tą suardome ar sunaikiname vienoje akimirkoje..

Tegyvuoja taika ir tautų laisvė, tegyvuoja lietuviai besikaujantieji už savo tautos ir visos padermės gerovę, šviesą bei laisvę. Iki pasi-
matymo ir likite sveiki.

1920 METŲ KAREIVIŲ SUKILIMAS

A. NOVAITIS

Praėjo virš 40 metų, o tragiški mūsų kariuomenės sukilimo, įvykusio 1920 m. vasario 22-23 dienomis, įvykiai, išgyventi Augštojoje Panemunėje, vis dar gyvi mano atmintyje. Jais ir noriu pasidalinti su "Kario" skaitytojais.

Pulk. Petraitis savo atsiminimuose "Laisvę Ginant" mūsų kariuomenės būklę tuo laiku apibūdino šitaip: "Kariuomenė po ištisų metų kautynių labai pavargusi, algos keli mėnesiai jau negauna, maistas labai blogas, be jokios pakaitos...".

Jei dar pridėsime šaltą žiemą, menkai sutvarkytas ir blogai šildomas kareivines, prastą kareivių aprangą — tai paveikslo spalvos dar labiau sutirštės.

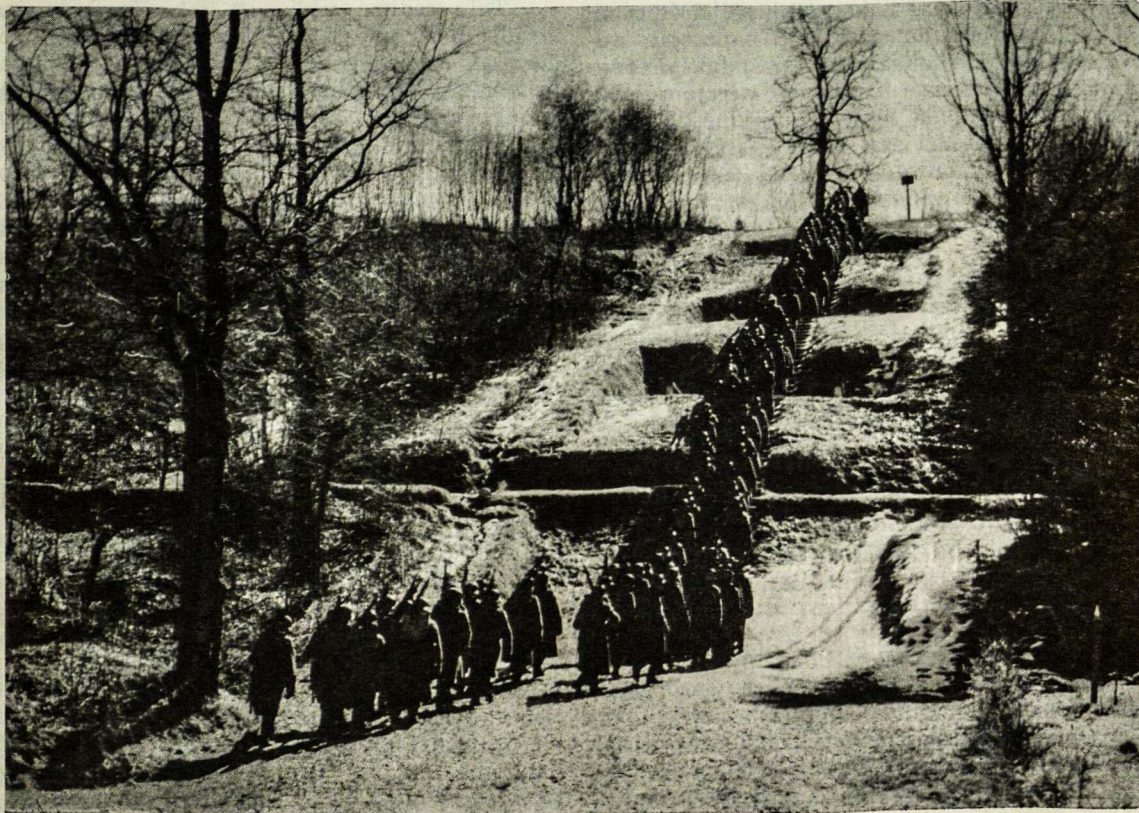
Nenuostabu, kad mūsų priešai — bolševikai ir lenkai — bandė išnaudoti tą būklę ir su-

trukdyti Lietuvos atsikūrimo eigą. Jų agentai kurstė kareivius prieš vadovybę, prieš Laikinąją Vyriausybę, kuri ruošėsi Steigiamajam Seimui, darė pastangas išgauti pripažinimą de jure. Priešai siekė sukelti krašte suirutę, sutrukdyti Lietuvos valstybės pripažinimą, pagaliau — užgrobti kraštą. Lenkai bandė 1919 metais padaryti perversmą. Jų sąmokslas laiku buvo užgniaužtas. Šį kartą perversmą ruošė bolševikai. Karinė vadovybė jautė kareivių varganą būklę ir augantį nepasitenkinimą, darė ką pajėgė, bet ūmai ne daug ką galėjo padaryti, nes neturėjo lėšų, krašte trūko maisto ir nebuvo kitų reikmenų.

Nepriklausomos Lietuvos karininkai niekad nesišalino nuo savo kareivių. Tuo metu buvo įpareigoti būti kareivinėse dar arčiau kareivių,

A. Panemunės šlaitai kareivinių rajone. Kuopa vyksta į lauko pratimus.

V. Maželio nuotr.

kalbėtis su jais, bendrauti ir atydžiai stebėti jų nuotaikas ir veiksmus. Nelengva buvo, tačiau, išvelgti į kareivių galvoseną. Kareivių agentinio sekimo mes neturėjome.

Vienok buvo dalinių, kurie prie sukilimo neprisidėjo. Esu tikras, kad geri karininkų su kareiviais santykiai tada didelį vaidmenį suvaidino.

Artilerijos pulko rajone A. Panemunėje, be pulko štabo, stovėjo 8-ji baterija, pradėta formuoti Pirmoji Gaubicų baterija (kur ir man teko jaunesniojo karininko pareigas eiti). Mokojo Komanda, Ūkio Komanda, Ginklų Taisyso Dirbtuvės, sandėliai ir Pulko Ligoninė. Bruzdėjimo apreiškos labiausiai matėsi 8-tos baterijos kareivių tarpe. To vieneto vadas, mjr. Michnevičius, neperdaug sielojosi ir rūpinosi savo vyrų būkle. Vyresniuoju baterijos karininku buvo kpt. Vyšniauskas, būrių vadai — ltn. L. Valkūnas, ltn. J. Bukata ir ltn. L. Indreika.

Vasario 22 d. vakare, patikrinęs Gaubicų Bateriją ir pasikalbėjęs su vyrais, nepastebėjau jokio skirtumo, lyginant su kasdieniniais patikrinimais. Ant rytojaus vasario 22 d. pulke pasklido gandai, kad Šančių įguloje, Atsargos Batalione, prasidėję neramumai.

Atlikę rytmetinį baterijos patikrinimą, mudu su vyr. ltn. L. išėjom į Šančius pasižvalgyti. Rytas buvo šaltokas, naktį pasnigė, drėgna ir nejauku. Ant Nemuno tilto, kaip paprastai, stovėjo sargybiniai. Niekas mūsų nestabdė. Perėję tiltą, Juozapavičiaus prospektu perėjom visą Šančių kareivinių rajoną. Kareivinėse nieko ypatingo nesimatė. Tiesa, visur matėsi besikalbančių kareivių būreliai. Sutikti kareiviai su mumis sveikinosi. Susidarė įspūdis, kad aktyvus sukilimo nėra.

Grįžę į savo pulką irgi neužtikome riaušių, o tik tokius pat kareivių susibūravimus. Nerimas viešpatavo visur. Mes, būrys karininkų, stovėjome lauke ties štabo durimis. Trumpa žiemos dienaėjo vakarop. Tuo laiku į Artilerijos pulką atvažiavo Vyriausias kariuomenės vadas, gen. Liatukas, adjutanto lydinas. Iš klausęs pulko vado, plk. Gedgaudo, raportą ir trumpai pasikalbėjęs, jis per laukus nuvažiavo 5 p. pulko kryptimi. Plk. Gedgaudas atkalbinėjo jį nevažiuoti, nes nematė tikslo. Jis gi užsispyrė važiuoti tą pulką raminti. Kai jo karieta buvo pusiaukelyje, staiga iš Artilerijos rajono nuaidėjo keletas šūvių važiuojančių kryptimi. Aš pastebėjau iš kur tie šūviaiėjo: jieėjo iš ūkio komandos kareivių būrio. Pribėgęs prie šaudančių, sušukau: "Vyrai, ką jūs darot? Jūs šaudot į savo karininkus!" Mano pastaba įtakos nepadarė. Atvirkščiai davė jiems progą įsitikinti, kad aš ne su jais. Be to, prietema sudarė palankias sąlygas nelemtam žygdarbiui pradėti.

Pasigirdo šūviai ir iš 5 p. pulko rajono. Kareivių būrys artinosi prie mūsų. Iš užpakalinių eilių pasigirdo nedraugiški balsai, raginantieji mus sueiti į vidų, į štabą. Čia tai ir buvo tas momentas, kada kareiviai nutraukė saitus ir atsirubežiavo nuo karininkų — tariant, sukilo.

Kol dar buvome kieme, prietemoje matėme kaip kariuomenės vadas su adjutantu buvo suminti ir vėliau atvesti į Artilerijos Štabą.

Visai sutemo. Į štabą buvo surinkti ir kiti pulko karininkai. Lauke girdėjosi šaudymas. Jautėsi didelis įtempimas. Tada man prisiminė Rusijos fronto revoliucijos vaizdai ir išgyvenimai. Vaizdavosi mūsų armijos žlugimas ir bebrėkštančios nepriklausomybės sutemos . . . . Laukėm nurodymų, kas daryti. Tačiau jokių nurodymų niekas nedavė . . .

Greta štabo raštinės buvo telefono centrinė. Norėjosi sužinoti, kas dedasi Kaune. Įėjau į centrinės patalpą. Man pažįstamas telefonistas budėjo prie aparato. "Sujunk mane su Kaunu", sakau. "Uždrausta", atsako išsigandęs telefonistas. "Kas uždraudė?" klausiu. "Nežinau", atsako. Dar bandau su juo kalbėtis tačiau jis maldaudamas prašo manęs išeiti iš Centrinės, nes jam grėšias pavojus. Matosi, kad jis nelaiko mane savo priešu, bet bijo ir kitos jėgos, kurios jis nežino . . .

Taip sėdime uždaryti štabe ir, kaip man atrodė, nežinome, kas dedasi aplink. Niekas nedarome. Niekas nekludo kalbėtis. Bet visi taip pritrenkti, kad mažai kalbamasi. Apie dešimtą valandą vakaro, telefonu ateina nurodymas, kad karininkai gali eiti į savo būstines nakvoti. Sąlyga — neiškelti kojos iš savo patalpų. Taigi laikomi namų arešte.

Mes, Pirmosios Gaubicų Baterijos karininkai, gyvenome viename kambaryje. Skersai aikštė buvo kareivinės 8-sios Baterijos, kuri sudarė sukilėlių branduolį. Mes nemiegojome. Diskutavome susidariusią padėtį. Svarstėme galimybę užmegsti ryšius su Kaunu per Nemuną, kuris tada buvo užšalęs, bet su properšomis. Iš 8-sios baterijos atėjo ltn. Indreika. Jis siūlė nutraukti ryšio su kareiviais, nepaleisti jų vienu, kad nepradėtų teroro veiksmų. Sutikdami su jo nuomone, patarėm jam būti tuo ryšininku. Mūsų paskatintas, jis nuskubėjo į Bateriją. Bet jau buvo per vėlu. Kareiviai išvežė bateriją į bulvių lauką už Artilerijos Parko ir iš ten pradėjo apšaudyti Kauną. Šiurpūs buvo mūsų išgyvenimai. Laimė, kad baterijos taiklumas kaip vėliau paaiškėjo, buvo menkas. Neilgai šaudymas ir tęsėsi. Prieš auštant vasario 23 dienai viskas nutilo. Nepajutome kaip užmigome. Per miegą išgirdome palangėje kulkosvaidžių šaudymą. Šokome prie durų . . . Į aikštę įvažiavo šarvuotis. Šalia šarvuotio pamačiau mjr.

Ramanauską iš Šančių įgulos. Sarvuotis šaudė į 8 Baterijos kareivines. Kulkos aižė mūro sienas, žvangėjo langų stiklai. Rajone pasirodė pėstininkai. Supratome, kad atėjo mums pagalba. Griebėmės šautuvų, kuriuos dalino šarvuočių įgula. Spontaniškai augo ginkluotų vyrų eilės ir puolė 8-sios baterijos kareivines. Buvau puolančiųjų tarpe. Įbėgę į kareivinių koridorių, radome duris į patalpas užrakintas. Įsikasčiau, šautuvo buože išmušiau duris. Per plauką išvengiau nelaimės: mat, mano šautuvas buvo užtaisytas ir, daužant duris, iššovė...

Kareivinės buvo tuščios. Tik keletas išsigandusių kareivėlių išlindo iš po nary ir "pasidavė". Panašūs veiksmai vyko antrame augšte. Kiti būriai tikrino likusias 8-sios baterijos ir k-tas rajono patalpas. Tačiau nė pabūklų, nė arklių, nė kareivių baterijos rajone nebuvo. Reiškia — visa baterija išvežta.

Mes, išlaisvintieji karininkai, susirinkome vėl prie pulko štabo. Plk. Gedgaudas, susirūpinęs išvykusios baterijos likimu, klausia, kas norėtų vykti įsiekoti jos. Atsiliepėm mudu su vyr. ltn. L. Pulko vadas įsako surinkti pairusių vienetų raituosius žvalgus ir joti dingusios baterijos įsiekoti.

Surinkome apie 25 raitelius. Tačiau klausimas: kur joti?

Kadangi naktį sniguriavo, tai matėsi pėdsakai, vedanti Vaišvidavos miško link. (į rytus nuo A. Panemunės). Pasikėlėm į augštus šlaitus, į tvirtovės plentą tarp Artilerijos ir 5 pulko rajono. Šautuvai užtaisyti. Tik gaiduką paspausk. Visų nervai — kaip stygos įtempti. Staiga, visiškai arti šūvis. Mat mano draugo arklys, kažko išsigandęs, krūptelėjo ir jo šautuvas iššovė, žirgas stojosi piestu ir išmetė raitelį, kuris griūdamas smarkiai prisitrenkė. Įvyko staigus bet trumpas sąmyšis. Mano žygio draugas, pasirodė nebegalėjo joti. Tenka jį gražinti į pulką su palydovu.

Būrys nustoja dviejų karių. Pasilikau vienas su būriu pripuolamai surinktų ir daugumoje man nepažįstamų vyrų. Kelio atgal nėra. Reiškia: — vyrai pirmyn. Išjojome į lygumą, lengvai padengtą šviežiu sniegu. Jojame pirmyn. Ant kelio matosi atsitraukusios baterijos pėdsakai. Pajoję apie kilometrą, sutinkame žmogų. Klausiu, ar jis nepasitiko kariuomenės dalinio. Jis sako, kad "artilėja" nužygiavo Roželių dvaro kryptimi. Tą vietovę iš vardo ir iš žemėlapiu aš žinojau. Žinojau ir dvaro savininką: jis buvo kilęs iš Mažosios Lietuvos, vyr. ltn. Hanas, stojęs 1919 m. savanoriu į Kauno Komendantūrą ir suorganizavęs grenadierų komandą. Dvaras matėsi kokio kilometro atstume. Iš tolo jis atrodė, kaip grupė augštų apšarmo-

jusių medžių. Trobėsių beveik nesimatė. Ta medžių grupė, būdama visiškoje lygumoje, matėsi tarp baltuojančių laukų kaip ant delno. Numaniau, kad mano raitininkai, iš dvaro žiūrint, matėsi lygiai taip pat gerai, kaip mums dvaras. Trumpą momentą svyravau, kas daryti: pasiūsti žvalgus ir laukti jų pranešimo, ar neatidėliojant pulti? Kad būtų buvusi nors mažiausia luomelė, kur galėčiau su būriu pasislėpti ir palaukti — gal taip ir būčiau padaręs, bet aplink buvo vien lyguma. Toks pat atstumas buvo iki Panemunės šlaitų kaip ir iki Roželių dvaro, kur, anot praeivio, galėjo būti baterija. Jei baterija yra kovinga, galvojau, tai ji mano būrį gali pasiekti apšaudydama lygiai taip pat jei aš pasukčiau atgal ar jčiau pirmyn atakon tikėdamasis, kad baterija gal yra nepasiruošus kovai.

Perskyręs būrį pusiau, įsakiau raitininkams išsiskleisti ir zovada lėkti dvaro kryptimi. Sprendimas buvo tačiau rizikingas. Prijojome prie dvaro ir, su šūkiu, valio, išokome į kiemą. Daržinės tarpdury pamačiau išbalusį ltn. Valkūną. "Rankas augšty", surikau. Jis iškėlė rankas pasidavimo ženklan. Daržinėje matėsi daugiau artilerininkų. "Kur baterija?" paklausiau ltn. Valkūno. "Daržinėje užmaskuota". "Kur sukilėlių vadai?" — "Pabėgo", atsakė. "Kin-kykit arklius ir žygiuokit atgal į Panemunę", įsakiau jam. Ltn. Valkūnas, kaip kiti karininkai, nesimpatizavo sukilėliams, bet buvo priverstas žygiuoti su jais.

Ltn. Valkūnas, atsipeikėjęs nuo išgaščio, davė atitinkamus įsakymus baterijos kareiviams. Netrukus baterija buvo pakinkyta ir aš su savu būriu grįžau į Artilerijos Štabą. Paskui mane sekė keturių pabūklų artilerijos baterija. Žygis baigėsi laimingai.

Sukilimas be didelių nuostolių buvo numalšintas, arba pats išblėso visose įgulse. Toliau tik sekė jo padarinių likvidavimas. Tardymo eigoje paaiškėjo, kad nei vienas karininkas į sąmokslą nebuvo įveltas. Sukilimui vadovavo daugiausia civiliniai ir buvę rusų armijos puskarininkai ne lietuviai. Iš 30 suimtų ir nuteistų, tik 7 turėjo lietuviškas pavardes. Sukilimo centras buvo Kaune. Vienas iš sukilimo vadų Artilerijos pulke buvo senos rusų armijos puskarininkas Vizgirdas. Prieš sukilimą jis rodėsi esąs labai pareigingas, drausmingas, visuomet gražiai apsirengęs. Visuomet dailiai sveikindavo karininkus. Jis buvo suimtas ir drauge su kitais sukilėliais atiduotas karo lauko teisumui, kuris atitinkamai juos nubaudė. Nemažas kiekis drausmę sulaužusių artilerininkų buvo iškeltas į kitus dalinius. Steigiama Pirmoji Gaubicų Baterija, vadovaujama mjr. Gudelio, buvo iškelta į Raudondvarį, ant Nevėžio krantų, kad

INDIJOS UŽKARIAUTOJAI ARIJAI

A. ŽYGMANTAS

(Pabaiga)

NAUJIEJI INDIJOS VALDOVAI

Arijų gyvenimo būdas yra paprastų žemdirbių koki buvo žinomi visoje priešistorinėje Europoje ir Azijoje iki pat Romos imperijos laikų, barbariškesnių už Homero didvyrius, gal artimesnių Beowulfo pasauliui. Jų turtas buvo žemės ūkio kilmės, ypač galvijų bandos. Turtas buvo skaičiuojamas galvijais, iš čia lotynų 'pecus' lygus 'pecunia', o karių rinktinė aprašoma kaip 'būrys jieškantis karvių', gi jų žodis 'globoti' reiškė 'saugoti karves'.

Skersti karves svečiams arijų bajorui reiškę augščiausią pasigyrimą ir Indra buvo tikras jautienos valgymo čempionas. Rigvedoje minimas ir odos naudingumas kai ji vartojama gaminti svaidykles, stygas lankams, ratlankius kovos vežimams, vadeles ir botagus.

Be galvijų tikrai būdingas arijų naminis gyvulus buvo arklys.

Įsiveržę į Kaspijos sritį, arijai susitiko su mongolų rasės žmonėmis, iš jų jie, atrodo, ir bus perėmę arklį, kurį panaudojo karui. "Priešistoriniais laikais Europoje ir Azijoje būta trijų ar keturių rūšių ar porūšių arklų; Tačiau tik stepės ar dyki kraštai suteikė arkliui pavidalą geriau tinkantį kitiems tikslams kaip būti suvartotam maistui."²¹ Kovos vežimams traukti ypatingai tiko kumelės. Jojimas, atrodo, buvo neįprastas ir dar nežinomas karinėje technikoje. Sprendžiama iš to, kad balno kilpos atsirado labai vėlai, o be jų tvirtai sėdėti ant arklio ir dar kautis yra neįmanoma. Kavalerija buvo žinoma tik asirams ir achemenidams ir kilpų išradimas yra, greičiausiai, senųjų Rytų nuopelnas.

Arijai arklį kare vartojo tik kovos vežimams traukti ir jų mėgiamiausiame sporte — vežimų lenktynėse. Tokių arklinių vežimų lenk-

tynės, greičiausiai, davė pradžią Romos cirkui ir graikų stadionui Olimpijoj, kur raitųjų lenktynės buvo, kaip naujiena, įvestos tik VII a. pr. Kr. pradžioje.¹⁶

Sumerijoje arklys buvo vadinamas 'kalnų asilu', greičiausia todėl, kad buvo importuotas iš Persijos ar Turkestano kalnų, kurie kartu su Baludžistanu sudarė bendrą geografinę sritį, kurioje yra randamos seniausios žymės apie arklų prijaukinimą. Atrodo, jog pietinėje Rusijoje arklys buvo jau prijaukintas apie 2000 m. pr. Kr., kur Przewalskio arklio vaizdas yra rastas ant sidabrinio indo ankstyvuose Maikopo kaupuose. Tačiau yra rasta įrodymų, jog taip pat senai naminis arklys yra buvęs žinomas ir Persijoje, bei Turkestane, kiek vėliau Baludžistane: jis buvo žinomas net ir Harappa kultūrai Indijoje. Todėl negalima tvirtinti, kad naminį arklį Indijon pirmieji yra įvedę arijai. Tačiau, neabejotinai, vartodami arklio jėgą, jie yra pirmieji sukūrę greitojo transporto idėją. Darbui ir sunkiam transportui jie vartojo keturračius vežimus jaučių traukiamus, nes dviratis vežimas buvo tik karo ir sporto priemonė.

ARIJŲ KARYBA

Rigvedos amžiuje, atrodo, tik žalvaris būdavo naudojamas:

"Strėles gamina kalvis iš sausų ir kietų nendrių

*Ir iš skraiduolių paukščių plunksnų,
Žalvaris naudojamas smaigaliams, ir žeruojančios anglis*

Jieško žmogaus apmokančio darbą kuo geriausiai."

Rigvedos turinys yra karas, kurį laimi pergalėtojai, didvyriai kšatrijai — kariai, aristok-

būtų toliau nuo nelemto sukilimo vietos ir įspūdžių, kur ramioje aplinkumoje galėtų formotis. Iš tikrųjų baterija sparčiai tvarkėsi ir mokėsi. 1920 m. gegužės 15 d. ji šauniai dalyvavo Steigiamojo Seimo atidarymo proga parade Rotušės Aikštėje.

Aštuntoji Baterija, kaip aktyviai dalyvavu-

si sukilime, buvo išformuota, karininkai ir kareiviai išskirstyti po kitus dalinius. Suterštos 8-sios Baterijos vardas ilgiems metams liko išbrauktas iš mūsų Artilerijos dalinių sąrašo.

Gen. Liatukas, iš pareigų buvo atleistas. Kariuomenės Vadu vėl buvo paskirtas gen. Žukauskas.

ratai. Pagal jų vaizdą buvo sukurti ir jų dievai. Indra — karių globėjas ir jų dievas. Jo darbai ir žygiai tai barbarų vado, vedančio savo palydovus į pergalę.

Seniausios Indijos kultims, karas greičiausiai buvo šventa pareiga. Gal pati seniausia vietinė kultis pietinėje Indijoje, eynar, savo laikais, gyveno iš plėšikavimo ir galvijų vogimo, o žygių metu šaukdavosi savo deivės Korravai pagalbos. Pirmykščių klajoklių kultys pradėję verstis žemės darbu ir ugdydami taikingus, bet ne karingus papročius amžių bėgyje, kartais, aplinkybių verčiamos, virsdavo karingomis. Aplinkybės iššaukė ir karių kšatrijų kastos atsiradimą, kas turėjo ir savo gerąsias puses, nes karingas elgesys neišplito po kitus žmonių sluoksnius ir socialinė struktūra būdavo nepajudinama nei karo nei jo institucijų.⁴³

Naturalu yra, kad tokioj bendruomenėje, kur karo tikslui skiriama ištisa kasta, vyravo karinis galvojimas ir taika buvo niekinama. Tokios kastos dalyvis, karys, galėjo pasitarnauti savo bendruomenei tik karo metu. Taigi kšatrijams taika reiškė neveiklumą, lėtą eigą, jokią progresą. Tuo tarpu karas iš tiesų yra įtempto gyvenimo ir didvyriškumo mokykla.⁴⁵

Senosios Indijos riteriai būdavo vadinami "šūras" ir kartais "vyras", abu žodžiai reikšdavo narsuolius. Virš jų stovėjo kariai vadinami rathis ir maharathis. Jų vardai reiškė juos esant prityrusiais karo vežimų valdytojais. Tie titulai būdavo užsitarnaujami karo žygiuose.⁴⁵

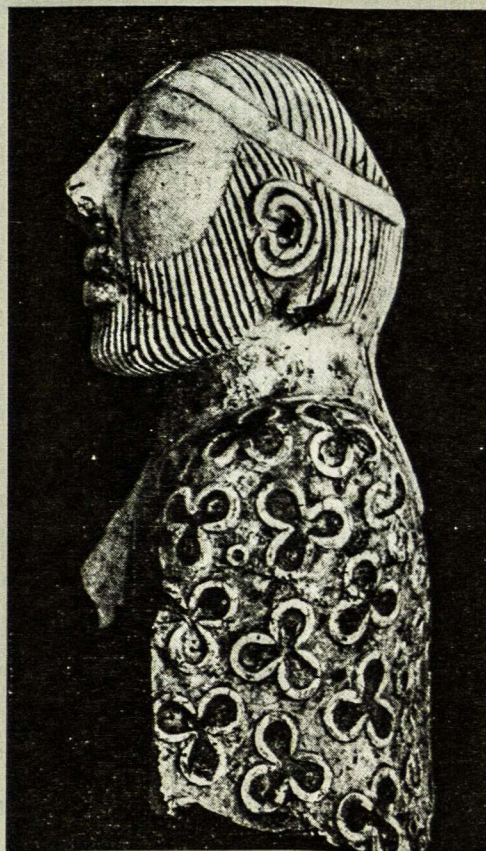
Seniausieji kšatrijų žygiai dažniausiai būdavo vykdomi galvijų grobimo tikslais. Tačiau savo narsumą ir nuotykingą dvasią kšatrijai galėdavo parodyti ir grobdami kaimyninių kraštų merginas. Iš to, žinoma, kildavę ir karų. Nes, pagal išlikusių Vedų laikų epus, ką kardu įsigijai tą kardu turi ir išlaikyti. Pasprukti iš kovos lauko, neparodžius tvirtumo ir narsumo, ar prašyti pasigailėjimo, buvo nusikaltimas prieš dievus ir valstybę.

Arijų priešai, gyvenę įtvirtintuose miestuose, dažnai naudodavo nešvarius ir nesąžiningus metodus kariaudami, tokiu atveju ir arijų karinė etika leisdavo atsilyginti savo priešams panašiu būdu. Tačiau jau tais laikais Indija žinojo, kad pasiuntinio asmuo yra neliečiamas.⁴⁵

Lankininkai turėdavo odinę riešo apsaugą ir strėlinę kabodavo jiems pakabinta ant kaklo.

Arijų karyba Vedose aprašyta ne iš eilinio kareivio žvilgsnio taško, nors minima ir artima, akis į akį kova, greičiausia pestininkų. Aprašomos kovos yra kilmingųjų karių, kurie kovon važiuoja savo kovos vežimu. Jie sudarė judrią, lengvai šarvuotą jėgą.

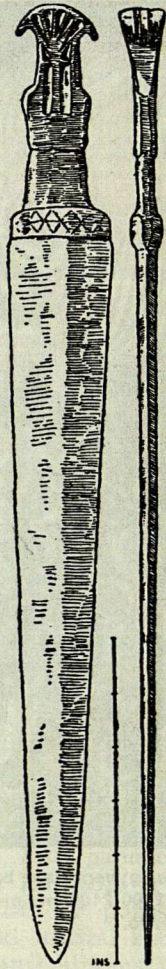
"Faktas, kad arijų karybos pagrinde buvo

Priešistorinės Indijos gyventojas, barzduotas dvasininkų atstovas. Tų laikų (2400-2100 m. pr. Kr.) akmeninė statulėlė iš Mohendžo-Daro.

greitas, arklio traukiamas kovos vežimas, nešantis lanku ginkluotą karį ir vežiką yra didelės archeologinės svarbos. Toliau matysime, kad vežimų aprašymai Rigvedoje yra toki detalūs, kad galime susidaryti labai gerą vaizdą apie jų konstrukciją ir galime apytikriai nustatyti kaip atrodė Indijos užkariautojų arijų kovos vežimai antrojo tūkstantmečio pr. Kr. laikais. Kovos vežimas gerai tinka Rytų religinėms metaforoms ir tokia žinoma eilutė kaip 'Jo pykčio kovos vežimus sudarė tamsūs perkūnijos debesys' gali būti paimta tiesiai iš Rigvedos. Harappos civilizacija, nors puikiai susipažinusi su ratiniais vežimais, atrodo karui jų nevertėjo, iš viso, kaip jau matėme, Harappos imperijai keistai trūko bet kokios karinės organizacijos gynimuisi ar puolimui ir todėl arijų kovos vežimai, aiškiausiai, nieko nėra skolingi vietinėms Indijos tradicijoms. Jie pasirodo kaip staigi naujiena ir jų kilmę surasti turime žvelgti toliau į vakarus."¹⁶

Zalvarinis kardas iš Radžanpuro, Pundžabo prov. Indijoje

Toki karo vežimai išsilaikė apie tūkstantį metų.

Kai arijų Indijoje pagrindinis puolamas ginklas prie kovos vežimo buvo lankas, tai Homero Graikijoje buvo svaidomoji jietis, o Geležies amžiaus Europoje — ilgas kardas. Iš kitų arijų ginklų Indijoje yra žinomi dar buožė ir jietis.

Iš Rigvedos žinome, kad lankas, kol nevartojamas, būdavo neįtemptas — atleistas, įtemptas būdavo tik prieš pat vartojimą. Lanko styga būdavo daroma iš karvės odos dirželio. Šūvio metu styga būdavo traukiama pirštais iki pat šaulio ausies, tuo tarpu Homero Graikijoje tik iki krūtinės. Strėlių antgaliai būdavo metaliniai, kartais su barzdelėmis, šaulio kairysis riešas būdavo saugojamas nuo lanko stygos

smūgio odinės riešo apsaugos. Tačiau neišku ar lanko būta vientisinio ar sudėtinio. Kaip jau žinoma, vientisinis lankas, atrodo, kilo ir labiausiai paplito Afrikoje, o sudėtinis Sibiro stepėse, Turkijoje, Persijoje, Indijoje ir Amerikos eskimų tarpe. Yra žymių, jog Kretoje sudėtinis, raginis lankas išgalėjo kartu su kovos vežimu. Asirų lankai pirmojo tūkstantmečio pr. Kr. laikais buvo sudėtiniai, trumpesni už vientisinius, todėl kovos vežime patogesni vartoti. Sudėtinis lankas pagamintas iš rago ir gyvulio gyslų, atrodo, yra kilęs Azijos stepėse ir buvo indoeuropiečių ginklas, tokį greičiausia vartojo ir arijai Indijoje.

Lanko ten būta mėgiamo ginklo, o jo stygos skambėjimas kario ausyse prilygo moters meilinumuisi:

*Su lanku laimėsim kaimenę, su lanku kovoje,
Su lanku pergalėsim smarkiame mūšyje,
Lankas teikia skausmą ir neša kančias priešui:
Lanku ginkluoti mes pavergsime visus kraštus.*

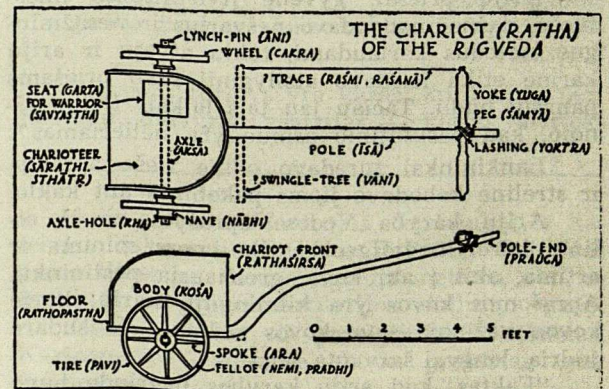
*Prie pat jo ausies, tyliai šnabždėdama,
glaudžiasi styga,
Laikydama savo mylimą draugą apkabinusi,
Ant lanko įtempta ji šnabžda lyg moteris,
Šita lanko styga, kuri mus saugo mūšyje.*

RIGVEDA

Laidojant karį jo rankose būdavo lankas, kuris prieš palaidojant iš jo rankų būdavo paaimamas.

Tradicijos mini arijų įtvirtintas vietas, bet nekalba nieko apie jų miestus ar šventyklas.

Arijų kovos vežimas atstatytas iš Rigvedos aprašymų

Užkariavę Indiją arijai susimaišė su senosios Harappos kultūros žmonėmis. Apie vėlesnius Indijos civilizacijos laikus turime kiek tikslėsių žinių: "Indijos tamsiųjų amžių pirmojo tūkstantmečio pr. Kr. antroji pusė staiga yra apšviečiama šviesa kilusia iš vakarų. Apie 300 m. pr. Kr. graikas Megasthenis, būdamas pirmojo didžio Maurijų dinastijos valdovo Čandragupto Maurijo dvare, parašė objektyvų veikalą apie tą civilizaciją, kurioje jis tada radosi. Veikalo išliko tik nuotrupos. Jame jis patiekia vaizdą santvarkos, kuri valdė mažiausiai didžiąją šiaurinės Indijos dalį. Tai būta pilnai raštingos miestinės kultūros, gerai organizuotos ir valdomos iš išpūdingos tvirtovės dideliame pylimų apsuptame Paliputros mieste prie Gango upės. Valstybė buvo saugoma galingos kariuomenės su karine įstaiga padalinta į 6 skyrius, kurie rūpinosi atskirai raitija, pėstininkais, lengvais ir judriais šarvuočiais (kovos vežimais), sunkiaisiais šarvuočiais (drambliais), tiekimo sandėliais ir karinių mašinų priežiūra ir pagaliau ryšiais su jūrinėmis jėgomis. . . Karalius, kurio paveldėjimo teisė eina iš tėvo, vadovauja kariuomenei, kurioje pėstininkai ginkluoti 6 pėdų ilgio lankais, kiti kertamaisiais kardais . . ."16

Šita galinga Maurijų imperija buvo rezultatas mišinio, kuriame dar matomos senosios tradicijos Harappos civilizacijos su jos biurokratija, prekybininkų ir dvasininkų stipria įtaka ir gyvai jaučiama barbariška, bet gaivinanti arijų karių kastų įtaka, sukūrusi stiprią valstybę, atsparią išorės priešams ir pašalinusi Harappos kultūroje atsiradusią stagnaciją ir prasidėjusį nykimą.

Galinga ir kūrybinga fantazijos galia ir entuziazmo dovana leido arijams perimti vadovybę visur kur tik jie susidurdavo su senosiomis kultūromis. Jie jas visur užkariaudavo, arba nustumdavo į užkampius.⁴⁴

"Nesvarbu kuriai fizinei rasei ar rasėms jie priklausė, tačiau jie turėjo turėti tam tikrą dvasinę vienybę atsispindinčią ir sąlygojamą bendros kalbos. Jei savo kalbos paveldėtojams jie nepaliko būdingo kaukolės tipo ar kitų kūno požymių, tai perdavė kažką subtilesnio ir brangesnio iš dvasinės tapatybės. Kas tuo abejoja, gerai padarytų palygindamas kilnų įrašą arijaus Dariaus iškaltą Behistuno uoloje su bombastiškais ir rėkiančiais, save garbinančiais, įrašais paliktais Ašurbanipalo ir Nebuchadrezaro."⁴⁵

Arijai paliko 11 stambesnių kalbų grupių, kurių didesnė dalis ir dabar yra gyvos.

Kur tik arijai įžengė, visur jie pasireiškė kaip tikro progreso kėlėjai. Mokslininkas V.G. Childe daro apie juos tokią išvadą:

"Ne visi laukiniai žmonės mokėjo taip pasinaudoti pirklių dovanomis kaip šiauriečiai (nordikai) gyvenanti prie Baltijos ir pietinėje Rusijoje. Tačiau koks buvo jų teigiamas įnašas žmonijos progreso kapitalui? Galima mažiausiai pasakyti, kad jie nebuvo tik naikintojai. Jie žinojo kaip gauti naudos ir pakelti savo užkariautų aukų sugebėjimus. Dirvoje kurią jie apnaikindavo pradėdavo augti geresni žiedai."⁴³

"Tuo pačiu, faktas, kad jie buvo šiauriečiai (nordikai) yra ne be svarbos. Tų žmonių fizinės ypatybės, jų didesnis pajėgumas, leido jiems nugalėti net pažangesnes tautas ir taip primesti savą kalbą toms sritims iš kurių jų rasė jau net yra visiškai išnykusi. Štai, tiesa, kuria yra pagrįsta garmanistų pagyra: šiauriečių fizinis viršijimas padarė juos geresnės kalbos nešėjus."⁴³

Naudota literatūra:

3. Reallexikon der Vorgeschichte; 16. Stuart Piggott, Prehistoric India, 1952; 21. H. G. Wells, The Outline of History, 1949; 43. V. G. Childe, The Aryans, 1926; 44. E. Meyer, Geschichte des Altertums I, 2 vol, 1909; 45. V. R. R. Dickshitar, War in Ancient India, 1944.

Didžio skausmo valandoje, netikėtai mirus

A.A. stud. TAUTVYDUI ŠLEŽUI,

jo tėvams Onai ir Albinui Šležams ir broliui Romui, gilią užuojautą reiškia

L. V. S. Ramovė

Bostono skyriaus valdyba ir nariai

Jono Vanagaičio Bostono Š. Būrio pirminkui š. kpt. Albinui Šležui ir Onai Vanagaitytei Šležienei, dėl jų sūnaus

A.A. stud. šaulio TAUTVYDO

tragiškos mirties, nuoširdžią užuojautą reiškia

Brocktono Martyno Jankaus Šaulių kuopos valdyba, šauliai ir šaulės

GELEŽINKELIŲ BŪRYS VILNIAUS KRYPTIMI

JOKŪBAS BAUBLYS

(pradžia Kario Nr. 1.)

Tą pat dieną apie 14 val. prie manęs ir j. ltn. Kutkos perone priėjo nedidelio ūgio vyras, kurio tepaluoti drabužiai liudijo, kad jis yra arba vagonų tepėjas, arba dirba garvežyje. Jis iš tolo maloniai šypsojosi, o priartėjęs lietuviškai pasakė:

— Sveiki, Lietuvos kariai. Mano širdis kupina džiaugsmo jus pamačius. Esu garvežio mašinistas iš ano ten traukinio. Mane Vilniuje, einantį iš depo, bolševikai sulaukė, pasodino į garvežį, priskyre 2 sargybinius ir liepė su traukiniu važiuoti į Molodečną. Traukinys pilnas bolševikų. Bet aš juos ten nenuvešiu. Pabarstysiu jų kaulus kur nors kelyje.

Tai išgirdę nustebome. Arba provokatorius, arba nepilno proto žmogus, — pagalvojau.

— Tamsta kalbi niekus, — pasakė jam j. ltn. Kutka.

— Mums nesuprantami jūsų žodžiai. Apie savo norus geriau nekalbėkite.

— Gerai, Gerai. Nepažįstate manęs. Nepasitikite. Bet vėliau išgirsite. Netrukdysiu čia jums pasikalbėjimo, o ką aš sugalvojau tai ir padarysiu. Viso geriausio.

Ir tas mažas žmogus nuėjo tiesiog į garvežį.

Netrukus t.y. apie 15 val., ltn. Kozmianas asmeniškai gavo telefonogramą Nr. 71 iš Vilniaus įgulos viršininko plk. ltn. Adamkevičiaus tokio turinio:

— Armijos Vadas įsakė tamstai peržiūrėti geležinkelį nuo N. Vilnios Vilniaus link.

Gavę šį uždavinį, greit pamiršome apie pasikalbėjimą su mašinistu. Kelionė Vilniun buvo pirmaeilis reikalas. Reikėjo pasiruošti kelionei, nors netolimai, tik 10 km., bet užtat prieš mus buvo viena didžiausiųjų Lietuvos geležinkelių stočių. Džiaugėmės, kad mums išpuolė laimė vykti ten su pirmuoju Lietuvos traukiniu.

Naujos Vilnios Stotyje buvo atlikti formulumai dėl traukinio paskyrimo ir laiko nustatymo išvykimui. Išvykimas buvo nustatytas 17 val. 30 min.

VYKSTAME Į VILNIŲ

Palikęs N. Vilnioje dar reikalingą stotyje tarnybą, būrys nustatytu laiku išvyko Vilniun, atlikdamas techninę kelio žvalgybą. Vilniaus sto-

tin būrys įvažiavo 18 val. 30 min. Nežiūrint tamsos, rūko ir lietaus, mus entuziastiškai sutiko tiek vietos gyventojai, tiek stoties tarnautojai. Traukiniui lėtai važiuojant, buvo mėtomos kareiviams gėlės ir šaukiama "sveikinam". Didelė puokštė gyvų gėlių buvo įteikta pasitikusiųjų prie stoties įeinamojo semaforo, nors jie sveikino mus kalbėdami lenkiškai, bet jų džiaugsmas buvo kupinas nuoširdumo. Į vieno piliečio trumpą sveikinimą teko atsakyti irgi lenkiškai, pareikšiant džiaugsmą ir padėką už nuoširdų sutikimą.

Traukinys buvo pastatytas atsarginiame kelyje prie Vilniaus stoties tarnybinių rūmų. Daugumoje stoties kelių stovėjo traukiniai vien iš prekinių vagonų. Keleiviniai traukiniai stovėjo nuošaliau ant atsarginių kelių. Sudarymui traukinių stotyje — vyko nuolatinis manevravimas. Keleivių rūmai buvo pilni bolševikų karių ir skurdžiai apsirengusių civilinių panašiai kaip ir kitose stotyse.

Nuvykus pas stoties viršininką kabinetą, buvo rasti du bolševikų komisarai, prižiūrintieji ir kontroliuojantieji budėtojų ir telegrafistų darbą. Stoties viršininkui buvo pareikšta, kad atvykę Lietuvos kariai geležinkelininkai nepertrauks evakuavimosi bolševikų ir nesutrūkdydys darbo stotyje, tik išvežimas iš stoties inventorius, techninių įrengimų ir turto nebus toleruojamas. Visi vietos piliečiai turi likti prie savo pareigų.

Buvo apsilkanta kur panelei lietuvaitei S.L. buvo pareikšta nuoširdi padėka už drąsų patarnavimą.

Bendro pasikalbėjimo metu panelė S.L. stauga paklausė:

— Ar jau žinote, kad už N. Vilnios šiandien įvyko didelė traukinių katastrofa?

— Ne. Apie tai nieko nežinome.

— Tuomet pasiklausykite kažkokio komisaro pranešimą.

Paėmęs atsarginį telefono ragelį išgirdau:

"Buvo darytos visos pastangos dideliu greičiu nuo N. Vilnios ateinantį traukinį sulaukyti. Bet tas traukinys visu savo greičiu smogė į mūsų stovintį traukinį. Akimirkoj susidarė kalnas vagonų. Žuvo daugiau kaip šimtas geriau-

sių partijos darbininkų, na ir dar daug kitų žmonių.

“Paskubomis tiriant katastrofos priežastį paaiškėjo kad to traukinio mašinistas ir jo padėjėjas, lėtai traukiniui einant į kalną, buvo išlipę tepti garvežio dalių, o vėliau pabėgo į krūmus, sargybiniai jų nesugavo. Traukinys, perėjęs kalną, išvystė didelį greitį. Daug kas, matydami artėjančią katastrofą, iššoko iš traukinio. Dabar vagonų laužas dega. Viduje vagonų kepa pusgyviai žmonės. Šiurpus vaizdas. Laukiame iš Molodečno pagalbos traukinių paimti sužeistus ir nuvalyti kelią. Vedame ir tardymą išaiškinti kaltininkus.”

Girdėdamas tokį pranešimą, prisiminiau tą mažą garvežio vedėją, kuris pasakė, kad jis nusistatęs bolševikų kaulus pakeliui pabarstyti, bet su ta mintimi nepasidalinau centrinėje, o tik iš ten išėjus su ltn. Kutka apsvarstė mašinisto žodžius, girdėtus N. Vilnioje. Priėjome išvados, kad ši baisi katastrofa tai jo padaryta ir kad šis mašinistas gerai žinojo kelio profilį ir savo sumanymą buvo iš anksto smulkiai apgalvojęs.

Pastebėjus, kad odinėm kurtkėm apsirengę jaunuoliai neša iš tarnybinių rūmų kėdes, buvo reaguota ir išvengimui naujų plėšikavimų prie stoties tarnybinių rūmų buvo išstatyti du sargybinių postai.

Su Vilniaus miesto lietuvių komandantu susirišus telefonu, buvo pranešta apie būrio atvykimą stotin. Komendantas pareiškė norą asmeniškai pasikalbėti ir prašė neatidėliojant atvykti komendantūron Gedimino gatvėje.

Nuvykus pas komendantą buvo suteiktos informacijos apie padėtį Vilniaus ir N. Vilnios stotyse, o taip pat apie buvusią traukinių katastrofą tarp N. Vilnios ir Kenos stočių. Vienkart iš komendanto buvo sužinota, kad iš Lentvario pusės į Vilnių su darbais artėja eksploatacijos būrys vadovaujamas ltn. Stasio Chaleckio ir kad geležinis tiltas, kuris eina viršum stoties kelių, lenkų buvo išsprogdintas ir užvertė kelius, vedančius tiesiog stotin iš Lentvario pusės. Tiltu pakėlimas užims pora dienų ir bus vykdomas bendromis jėgomis su Susisiekimo Ministerijos Geležinkelių Valdyba. Tenka trumpai paminėti, kad vakare įojant iš Vilniaus geležinkelio stoties į komendantūrą, mieste matėsi daug žmonių Didžiojoje gatvėje, Katedros aikštėj ir Gedimino gatvėje. Jie stebėjo dar įeinančią miestan lietuvių artileriją, raitininkus bei gurguoles. Prie Komendantūros matėsi Vilniaus miesto lietuviškasis jaunimas, kuris susitelkę ten dainavo lietuviškas dainas. Tačiau lietus greit privertė jaunimą išsiskirstyti.

Jojant stotin Vilniaus, Vokiečių ir Didžiąja gatvėmis teko pastebėti kaip prekybininkai

krautuvių viduje tvarkė prekes ir puošė apytuščias vitrinas. Aušros Vartuose žmonių minia ramiai meldėsi. Jau ir pavienių bolševikų — raudonarmiečių, mieste nesimatė.

Kadangi geležinkelio tiltas per Vilnelės upę ties Nauja Vilnia, turėjo senus ir jau apipuvusius tašus, reikėjo juos būtina pakeisti naujais. Todėl rugpiučio 28 d. būrys apsirūpino reikalingais tašais prie Bezdonių stoties ir tą pat dieną senus tilto tašus pakeitė naujais. Važiavimas per tiltą buvo visai saugus ir pereinantieji tiltą traukiniai jau negaudavo įspėjimo sumažinti skubą iki 10 km. per valandą.

Be to, rugpiučio 28 d. geležinkelis iki Vilniaus stoties įeinamojo semaforo buvo perduotas Susisiekimo Ministerijos geležinkelių Valdybai eksploatuoti. Būrio pareigūnai iš visur buvo atšaukti Vilniun. Liko tik būrio pareigūnai Kalkūnų stotyje. Iš ten jie buvo atšaukti spalio mėn. ir grįžo jie tiesiog Radviliškin.

ATĖMĖM BOLŠEVIKŲ PAGROBTAS MAŠINAS.

Būriui buvo įsakyta prižiūrėti Vilniaus stoties evakuavimą ir reaguoti, jeigu būtų išvežamas Lietuvos turtas. Tokia proga greit susidarė. Vilniaus žemės ūkio sandėlio mašinos iš Pylimo gatvės buvo sugabentos Vilniaus stotin, pakrautos į lėkštvažionius ir paskirtos išvežti Rusijon. Mašinų sandėlio savininkas Zavadskis kreipėsi, prašydamas žygių, kad mašinos nebūtų išvežtos Rusijon, bet gražintos. Bolševikams, kurie šias mašinas atgabeno stotin ir pakrovė, buvo pareikšta, kad tos mašinos nėra atvežtos iš SSSR, nėra joks karinis turtas, yra paimtos Vilniuje, todėl kaip turtas iš Lietuvos turi būti gražintas teisėtam savininkui.

— Mums tai menkniekis. Smulkmena. Tai lašas jūroje. — pareiškė vienas bolševikų, vadovavusių mašinų pakrovimui.

— Mes jas radome ir pasiėmėme. Niekas mums nepasipriešino. Jeigu jos yra jūsų pasiimkite.

Traukinys iš 32 vagonų su mašinomis buvo pastatytas prekių stotyje atgal iškrauti. Zavadskio dėkingumas buvo kuo nuoširdžiausias.

— Man atrodo, kad šias mašinas iš jūsų sandėlio paėmė aferistai — spekuliantai iš SSSR, pasinaudodami bendra netvarka mieste. Jeigu jie būtų kokio komisariato teisėti pareigūnai — jie protestuotų. Tačiau jokio protesto nebuvo. Išsiuntimas iš stoties karinių ešalonų ėjo be incidentų.

Apdairūs būrio puskarininkiai pastebėjo, kad viename bolševikų traukinyje, kurio sąstatas buvo iš salionų — vagonų, miegamųjų va-

gonų ir kuriuose buvo susitelkęs bolševikų IV armijos štabas, gyveno du žinomi lietuviai bolševikai: Kapsukas-Mickevičius ir Aleksa-Angarietis.

— Mes juos pažįstame. Esame iš gretimųjų kaimų. Ar negalima būtų juos iš to traukinio išsivesti ir atiduoti į Lietuvos valdžios globą? — paklausė puskarininkai.

— Susidarys didelis politinis incidentas tarp Lietuvos ir SSSR, todėl šito padaryti negalima.

— Tai, kad jiems nors keletą guzų ir mėlynės po akim įdėti?

— Ir taip negalima pasielgti. Reikia juos palikti ramybėje, nes jie yra prisišlieję prie armijos štabo, o jei atsitiktų kas nors su jais, bus mūsų kaltė, nes būsimė apkaltinti užpuolimu bolševikų armijos štabo. Gerų santykių išlaikymas ir išvengimas incidentų, mūsų pareiga, siekiant svarbesnių tikslų ir gerų tarpvalstybinių santykių.

— Gaila, pone leitenante, kad negalima šių dviejų išgamų čia aptvarkyti taip, kad jie nebūtų daugiau Lietuvai žalingi.

— Pamirškite apie juos, vyrai. Jie ir taip dreba čia, matydami Lietuvos karius. Netrukus jie pranyks iš Lietuvos žemės.

Sekančią dieną armijos štabo traukinys apėjo stotį. Su juo išvyko ir abu minėti lietuviai, visi kariai, civiliai ir didelis būrys elegantiškai apsirengusių ir gražių moterų — šnipių.

SUSITINKAME RYZTINGĄ MAŠINISTĄ

Rugpiučio 27 d. Vilniaus stotin atvyko eksploatacijos būrys, vadovaujamas ltn. Stasio Chalackio. Nuo Lentvario iki Vilniaus minėtam būriui teko susiaurinti 16 km. geležinkelio iš ru-

sų platumo į normalų platumą tarp bėgių. Pačioje gi Vilniaus stotyje būrys vietos depo darbininkų pagalba iškėlė hidrauliniiais dankratais nukritusią tilto fermą. Tiesioginėmis linijomis buvo atstatytas traukinių susisiekimas tarp Lentvario ir Vilniaus.

Ekspluatacijos būrys, tik pernakvojęs Vilniaus stotyje, išvyko geležinkelio siaurinio darbams Beniakonių kryptimi. Tame ruože eksploatacijos būrys sutvarkė 64 km. kelio. Statybos būrys tuo laiku atliko remontą apdegusio tilto Lentupio ruože ir pakeitė tilto tašus per Neries upe.

Vieną sekmadienio rytą Vilniaus stotyje teko netikėtai susitikti su tuo mažuoju mašinistu. Jis pažino mane, aš jį.

— Labas rytas, pone leitenante.

— Labas, labas. Pažinau jus, nors tik vieną kartą trumpai teko matyti jus Naujoje Vilnioje.

— Taip. Tuomet buvo man sunkios dienos, valandos ir minutės. Buvau priverstas važiuoti su traukiniu Molodečno link. Praeities pergyvenimai slėgė mane. Esu mažas žmogus, net ir ūgio atžvilgiu, bet nuoširdus, ilgus metus dirbu prie depo ir garvežių. Kaip žmogus visada buvau sąžiningas pareigose ir asmeniniam gyvenime. Prieš 25 metus apsivedžiau. Auginau sūnų, leidau jį į mokslą, kad jis ateityje turėtų geresnes gyvenimo sąlygas negu aš. Gabus buvo vaikas. Gyvenome Smolenske kai jam prisiėjo stoti į rusų caro armiją. Baigė jis karo mokyklą.

Prasidėjus bolševikų revoliucijai buvo atvykęs į namus. Čeka areštavo jį ir sekančią dieną sušaudė. Už ką? Ką jis padarė? Kaip tėvas negalio tai suprasti ir pateisinti. Bolševikų teroras padarė iš manęs žmogų kupiną kerš-

Karinis ešalonas, pakeliui į Vilnių 1920 m., postovyje.

to. Rusijos miestų gatvėse mačiau lavonus karininkų ir civilinių bolševikų nužudytų. Tie lavonai gatvėse gulėjo po 2-3 dienas kitų žmonių įbauginimui. Mačiau ir dideles krūvas žmonių, bolševikų sušaudytų. Tie žmonės buvo pirkkliai, namų savininkai, fabrikantai, valdininkai, pensijon išėję seni generolai, pulkininkai, dvasininkai, gydytojai, advokatai, bendrai, pasiturinti žmonės, o taip pat nemaža ir fabriku darbininkų, ūkininkų, nepritariančių bolševikų idėjoms ir propogandai. Jie buvo naikinami pavieniui ir masėmis. Jokios teisybės, jokio žmoniškumo nėra pas bolševikus. Teroras, melas, apgaulinga propoganda ir ubagiškas gyvenimas ten kur jie atsiranda.

Man buvo paskutinė proga kerštui, kai mane tuomet pagavo čia prie depo ir liepė su traukiniu važiuoti į Minską. Pamačiau, kad mano traukinyje yra daug sužvėrėjusių bolševikų. Tai buvo tipai, panašūs į tuos, kurie siautėjo Rusijoje, šaudydami nekaltus žmones. Tai buvo bolševikai, kurie žudydami dorus žmones, kopė į viršūnes savo valdžioje. Man jų nebuvo gaila. Matant juos mano mintyse vis buvo įtarimas kad tai šis, arba tas sušaudė mano sūnų. Visi jie buvo iš tų čekistų, kurie visur žudo, kankina žmones, juos apiplėšia ir tyčiojasi iš jų.

Išvažiavus iš N. Vilnios, mano traukinys penktame kilometre lėtai ėjo įkalnėn. Aš iš dešinės, o mano padėjėjas iš kairės išlipome iš garvežio neva tepti garvežio dalis. Sargybiniai garvežyje snaudė. Kadangi arti kelio buvo krūmai pasileidom tiesiai į krūmus bėgti. Aišku savaimė, kad traukinys, įkopęs įkalnės viršūnėn, paskui pradėjo vystyti didesnę ir didesnę greitį, o vėliau trenkė į traukinį, kuris buvo priešakyje, nes traukiniai viena kryptimi ėjo pakietais, t.y. vienas paskui kitą.

Aš buvau nubėgęs nuo geležinkelio ne daugiau pusės kilometro, kai išgirdau didelį trenksmą, riksmą ir traškėjimą dūžtančių vago-

nų. Už mano sūnaus sušaudymą ir sušaudymą kitų nekaltų žmonių, bolševikai užmokėjo savo gyvybėmis. Teroras už terorą. Bolševikai bijo keršto, bijo jėgos, nes nuolat terorizuodami žmones, jie žino, kad žmonės tuo pačiu gali ir jiems atsilyginti. Tačiau jų dauguma sąžinės neturi. Jie bedieviai, melagiai, apgavikai. Neapykanta žmonėms, sunaikinimas medžiaginių ir dvasinių gėrybių pasaulyje — jų tikslas ir moralė. Jie žada rojų žmonėms, o gaunasi pragaras. Tai tiesiog tarptautiniai kriminalistai. Džiaugiuosi, kad jų jau čia nebėra.

— Sakai tamsta gryną tiesą apie juos. Įdomu buvo pasikalbėti su tamsta ir sužinoti keršto priežastį.

— Bet, pone leitenante, tas viskas turi likti tarp mūsų. Lai Dievas būna man teisėjas, nes aš nusikaūtau Jo įsakymui.

— Tiesa.

— Ar keršto veiksmų jiems nebuvo iki šiol? Buvo ir bus. Bolševikai egzistuoja ir plečiasi tik teroru, per apgaulę ir išnaudojimą progų ir tik nesant ginkluoto pasipriešinimo. Menkas žmonių supratimas apie jų sistemos esmę, pasyvumas jų veiklai, jų gudri propoganda, yra reiškiniai, kuriuos jie išnaudoja savo galutiniam tikslui — užvaldyti visą pasaulį. Jie gudrūs, jie demagogai, o be to, ir fanatikai. Daug neigiamo galiu pasakyti apie juos, nes aš juos pažįstu. Bet . . . Eisiu bažnyčion. Šiandien sekmdienis. Vėliau paskaitysiu laikraščius ir poilsio diena bus baigta.

— Viso gero. Labai įdomu buvo pasikalbėti su tamsta.

— Sudiev. Linkiu kuogeriausio.

Daugiau aš jo nebesutikau. Jis liko mano atmintyje kaip vienas susipratusių ir pakankamai išsilavinusių darbininkų, kuris savo iniciatyva žiauriai atkeršijo bolševikams už sūnaus sušaudymą.

(bus daugiau)

L.Š.S. Rokiškio ir Šiaulių Rinktinės vado padėjėjui, L.Š.S.T. C. V-bos prezidiumo nariui-iždininkui, veikliam šauliui

A.A. Kpt. VINCUI ABRAMIKUI
mirus, Jo žmonai Elenai, vaikams, žentui
ir vaikaičiams gilią užuojautą reiškiamo

*Aleksandras ir Sofija,
Vaidievtis ir Izidora
M a n t a u t a i*

Jono Vanagaičio Bostono Š. Būrio pirminkui A. Šlezui ir Onai Vanagaitytei - Šlezienei, dėl jų sūnaus

A.A. stud. šaulio TAUTVYDO
tragiškos mirties, reiškiamo gilią užuojautą

*Aleksandras ir Sofija,
Vaidievtis ir Izidora
M a n t a u t a i*

A. VALEŠKA — LIETUVOS KRYŽIŲ KALNAS

ŠAUTUVAS

ANT. BERNOTAS

Partizanas Žilvinas stovi atsirėmęs į pirties sieną. Rytinėje pirties pusėje, kur neužpučia vėjas ir nesiekia lietus. O oras ši vakarą tiesiog pasiutęs. Lyg per Vėlines. Kiaurą dieną pylė lietus, tebepila ir dabar. Dabar lietaus nematyti, tik girdėti, kaip jis žliaukia į pirties sieną. Bangomis. Lyg ežere. Tai smarkiau, tai vėl lėčiau. Tarpais ir visai nustoja. Tada girdėti, kaip vėjas šniokščia čia pat augančių beržų viršūnėse ir vakarų pusėje dunksančiame tankiame alksnyne.

Žžž-žžžš-žž...

Žilvinas glaudžiasi prie pirties sienos. Patogumas menkas, nes pastogė labai siaura ir pajudėti nėra kur. Tik pasieniu nuo vieno sienos kampo iki kito. Jis pasižiūri pro kampa, pasiklauso, ir eina prie kito. Nepaprastai tamsu ir nieko nematyti. Tik kiek boluoja baltas beržo liemu. Ir vėjas barškina pirties pastogėje pakabintą kažkokį daiktą. Gal lanką, gal šiaip kokį gelžgalį.

Bar-barr... .

Jis jau kelis kartus mėgino tą nelemtą daiktą numesti, bet jo nematyti. Kažkur augštai, pačiame čiukure. Ir kuriems velniam ten tą gelžgalį kas pakabino? Ar tik tam, kad jį be reikalo erzintų?

Jo klausia ir taip įtempta iki augščiausio laipsnio. Jis seka kiekvieną garsą, kiekvieną brakštelėjimą. Nežinai, kas, kada ir iš kur tave užklups... Visada turi būti pasiruošęs. Priešas nesnaudžia.

Prieš kelias dienas iš augščiau buvo gautas parėdymas: okupantas ruošiasi paminėti spalio revoliucijos sukaktį visu iškilmingumu; taikantis prie vietos sąlygų ir turimų jėgų, stengtis minėjimus trukdyti.

Kadangi Žilvino grandis neskaitlinga, didesnio priešo susitelkimo taip pat nenumatoma, todėl buvo nutarta veikti vietoje turimomis jėgomis ir priemonėmis.

Žilvinas ši rytą išsiuntė į kaimus partizaną Jogailą: jis turi užėiti pas patikimus gyventojus ir sužinoti, kur minėjimas įvyks, kada, ar atvyks iš centro kokių svarbesnių kalbėtojų, kokia minėjimo programa numatyta ir kokia apsauga. Priešas žino, kad apylinkėje yra partizanų, todėl jų prisibijo ir prie susirinkimų

būstinių pastato ginkluotas sargybas. Labai svarbu, jei galima, sužinoti sargybos dydį.

Dabar, rudenį, labai anksti sutemsta. Jau apie ketvirtą valandą būna visai tamsu. Juo labiau tada, kai esti miglotas ar lietingas oras, kaip, pavyzdžiui, šiandien.

Žilvinas vaikštinėja pirties pastogėje, klausosi ir rūpinasi, kodėl Jogaila taip ilgai negrįžta. Kad tik nebūtų kas bloga atsitikę?... Jis žino, kad Jogaila gudrus ir atsargus, bet kur jo lengvai neišvilios, į pavojų pats nelenda. Bet kas dabar gali garantuoti? Rajono miestelyje yra milicijos ir sribų būstinės, o neretai užklysta ir iki dantų ginkluoti enkavedistų būriai. Jie kartais trunkosi po kaimus ir užėina net į visai nuošalius kampus. Reikia nepaprasto atsargumo ir apdairumo lankantis pas vietos gyventojus. Taip pat reikia labai gerai ir vietoves pažinti. Jogaila vietoves pažįsta, nes pats yra kilęs iš šios apylinkės. Bet kas gali žinoti?

Jogaila buvo įpareigotas iki sutemų grįžti, kad jie galėtų nutarti, kas daryti ir pasiruošti žygiui. Bet štai jau visai sutemė, o jo vis nėra.

Prieš pat Žilvino nosį tikra krintančių ir papsinčių lašų uždanga. Lietaus lašai renkasi ant stogo, teka šiaudais žemyn ir varva nenutrūkstamomis srovelėmis į purviną pasienį, taškdami Žilvino kojas. Kai Žilvinas, darydamas savo kelionę pasieniu nuo kampo iki kampo kiek pakrypsta į šalį, tuojau jam ant kepurės ir pečių pasipila šaltų lašų kruša, barškėdama į matiką, lyg sausi žirniai. O iškrypti iš pastogės jis turi: pirties statytojas kažkokiais sumetimais pamate paliko labai toli išsikišusi akmenį, kurio peržergti niekaip negalima.

Atrodo, kad lietus jau mažėja, be vėjas senoviškai tebeužauja medžiuose ir vis tebebarškina pastogėje pakabintą gelžgalį. Kuriems galams Petrošius ten tą gelžgalį pakabino?

Ach, Petrošius? Nejieškokite, jo jau nebėra! Jis pasimirė pirmomis karo dienomis. Ir gerai padarė, kas pasimirė. Šių dienų žiaurumų jis vistiek nebūtų pergyvenęs...

Ir dabar Žilvino vaizduotėje iškyla nedidelis, visai žilas seniokas, apaugęs didele balta barzda, nepaprastai panašus į šventąjį Petrą. Gal todėl jis ir vadinosi Petrošius?

Pažinojo Žilvinas Petrošiu. Geras jis buvo žmogus ir niekam blogo nedarė. Gyveno jis sau šioje papelkėje, apsuptas girių ir miškų, ir retai kada kur išsikeldavo. Nebent į turgų ar į malūną. Šventadieniais, kai jaunesnis buvo, visuomet eidavo į bažnyčią. Pamaldų jis niekuomet neapleisdavo, nežiūrint koks oras bebūtų buvęs. Lyja ar sninga — Petrošių visada matysi jo įprastoje vietoje bažnyčios kampe.

Pamaldus žmogus buvo tas Petrošius. Kai jau paseno ir bažnyčią taip lengvai nebesiekdavo, atsiklaupdavo savo seklyčaitėje, pasiimdavo maldaknygę ir ten ištisomis valandomis prasimeldavo. Užsidadavo vienas ir prašydavo, kad jį niekas, net ir labai svarbiam reikalui atsiradus, netrukdytų. Taip meldavosi ne tik sekmadieniais, bet ir kitomis dienomis, kai tik laisvo laiko nugaudavo.

Mažai kas pas Petrošių teužeidavo: perdaug jau nuošalioje vietoje jis gyveno, ir joks didesnis kelias pro šalį nėjo. Tik neblogas keliukas vedė iš sodybos per alksnynus vakarų link, kur už gero puskilometro įsiliedavo į didesnį kaimo kelią.

Nuolatinis svečias pas Petrošius, reikia tiesą sakyti, buvo ponas Butvilas. Ponas Butvilas gyveno tolokai nuo čia — bent už gerų trejetos kilometrų, bet jo žemės dalis — keturiolikos hektarų gabalas plytėjo visai Petrošiaus pašonėje: lieté jo žemę ir alksnyną visu ilgiu. Ponas Butvilas savo žemėje nuolat turėjo reikalų: vasarą šienaudamas arba pievas išnuomodamas, žiema — atvažiuodamas malkų pasikirsti. Jeigu ir neturėdavo pievose ar girioje ką veikti, — vistiek atvykdavo. Pasiimdavo pūdelį laikraščių ir atkeliavdavo.

— Diena dobre, — sakydavo jis. — Tai kad išbėgiota pieva — skersai išilgai. Matyt, kiškiai savo vestuves kėlė. O ir lapės, atrodo, prašiuoliuota, — būdavo jo nuolatinė tema žiemą.

O vasarą: — Kurgi mano Levosiukė, kad jos niekur nematyt? — Levosiukė buvo Petrošiaus vidutinė duktė ir ponas Butvilas ją labai mylėjo.

Petrošius be maldaknygės daugiau nieko neskaitydavo, todėl ponas Butvilas atsineštus laikraščius pats turėdavo perskaityti. Juozas Butvilas buvo jo nuolatinis laiškinkas ir švietėjas.

Nedaug dirbamos žemės teturėjo Petrošius. Jo žemės rėžis ištįsęs rankšluosčiu visu pelkės pakraščiu. Ir ta žemė taip pat lyg rankšluosčio audeklas: baltsmėlis, kaikur pamaišytas durpžemiu. Bet gyveno jis gražiai. Ir avilių turėjo visą tuziną. Medaus pirkti atvykdavo net ir tolimi kaimynai.

Kai šio karo pabaigoje priešas vėl okupavo mūsų kraštą ir jame įsitvirtino, Petrošiaus šeimai atėjo liūdno dienos. Vieną kartą atvyko apylinkės vykdomojo komiteto pareigūnas, lydintas viso būrio ginkluotų milicininkų ir stribų, ir Petrošienei pareiškė:

— Žinote, drauge, jums čia šiuose miškuose dabar labai pavojinga gyventi: priviso vilkų. Mes jus iškelsime į saugesnę vietą.

Petrošiaus šeima buvo išgabenta į gretimą kaimą ir apgyvendinta vieno į Sibirą ištremto ūkininko sodyboje. O kad likusiuose tuščiuose trobesiuose neišveistų "vilkai" — jie buvo sudeginti. Keistu sutapimu pasiliko nesudeginta tik Petrošiaus pirtis, stovėjusi alksnyno pakraštyje. Gal milicininkai labai skubėjo, o gal patys pabūgo "vilkų", kas ten dabar žino. Vienu žodžiu — pirtis tebestovi ir joje nuolat lankosi "vilkai", mūsų narsieji partizanai.

Štai ir Žilvino grandis jau kelintą kartą apsistoja pirtyje ir visai puikiai įsitaiso. Nakties metu pavojaus beveik nėra — kas čia drįs belstis į tokias atklanes... Dieną vienas partizanas nuolat budi ant pirties augšto ir pro skylės stoge stebi apylinkę. Kitas pastatomas alksnyne prie keliuko, vedančio į sodybvieta.

Lietus liaujasi lijęs. Galbūt nusigiedrys. Bet vėjas vis tebeūžia ir tebenėšioja medžių lapus. Iš pirties pakvimpa medžio dūmai — viduje esą vyrai uždėjo ant ugnies naujų malkų.

Per vėjo staugimą girdėt, kaip anapus pelkių ir ežero sunkiai pūškuoja garvežys, vilkdamas ilgą traukinį. Greičiausia, kad tai karinis, vykštą į Vokietiją. Keleivinių traukinių dabar maža, ir tie patys šiuo ruožu vazinėja tik dienų metu.

Prekinis traukinys, bildąs anapus ežero, prikrautas karinės mantos... Ar tai nebūtų puikus taikiny?

Anapus ežero... Kodėl anapus ežero? Stai ga Žilvinas prisiminė, kad toje kryptyje turėtų būti jo gero draugo Prano tėviškė. Kur nors už keletos kilometrų.

Ach, tas Pranas! Koks puikus vyras jis buvo... Ir dabar Žilvinas prisimena, kaip jis kadaise mokėsi savo apskrities miesto mokytojų seminarijoje. Toje pačioje klasėje buvo ir Pranas. Vikrus, gabus ir labai draugiškas jaunuolis. Ir mokslas jam nepaprastai sekėsi. Žilvinas neprisimena, ar Pranas kada nors buvo gavęs mažiau, negu penketuką. Visi mokslo dalykai jam gerai sekėsi, bet ypatingai matematika — algebra ir geometrija. Kai kiti mokslo draugai matematikoje dažnai suklypdavo — Pranas niekada. Užtat pertraukų metu, kada kiti mokiniai įklimpdavo bespręsdami uždavinius,

jie dideliu būriu apspisdavo Praną ir prašydavo patarimų. Pranas niekuomet neatsisakydavo, visuomet patardavo ir padėdavo, kartais net pats rizikuodavo pasiūsdamas "špargalką" egzaminu metu.

Linksmas ir draugiškas buvo tas Pranas. Žilvinas pora metų leido savo klasės laikraštėlį "Ložą". Toks ten ir laikraštėlis — vienas ar du ranka rašyti lapai, išeiną du kartu savaitėje. Paprastai Žilvinas pats vienas tą laikraštėlį ir prirašydavo. Laikraštelyje atsispindėjo visas klasės gyvenimas, žinoma, iš linksmosios pusės žiūrint.

Paprastai didžiosios pertraukos metu Pranas atsistodavo klasės viduryje ant suolo ir, padaręs rimtą miną, skaitydavo laikraštėlį jį tirštu būriu apspitusiems draugams, lyg klebonas evangeliją iš sakyklos, o draugai kvatodavo net pilvus susiėmę. Gražų balsą ir iškalbą turėjo Pranas. Taip pat buvo stiprus ir geras sportininkas.

Kai mokytojų seminariją baigė, jūdviuje keliai išsiskyrė. Žilvinas žino, kad Pranas netrukus įstojo į Karo Mokyklą Kaune ir ją baigė pirmuoju. Vėliau jis baigė karinę akademią Belgijoje. Buvo pakeltas į kapitono laipsnį ir vadovavo vienam mūsų kariuomenės batalionui. Vokiečių okupacijos metu vadovavo Savisaugos daliniams ir kovėsi kažkur rytų Lietuvoje su bolševikų desantininkais ir raudonpartizaniais.

Prieš keletą dienų Žilvinas gavo žinią, kad Pranas šiuo metu vadovauja vienai lietuvių partizanų grupei, kovojančiai su naujuoju okupantu kažkur miškuose prie Naručio ežero. Jis pats ir jo vyrai kaujasi su priešu it liūtai. Toks puiškus karys tas Pranas!

Čia Žilvinui pasirodė, lyg jis alksnyne nugirdo pažįstamą švilptelėjimą. Neaiškiai. Per tą prakeiktą vėjo užimą nieko negirdėt. Ne, jis nesuklydo! Švilpimas pasikartojė. Dabar jau du kartais.

Tai sutartas ženklas. Grįžo Jogaila. Žilvinas taip pat du sykius sušvilpė. Reiškia — viskas tvarkoje, mes tebesame čia, pavojaus nėra.

Greitai iš tamsos išniro vėjuje plasnojančiais skvernais figūra ir priartėjo prie pirties.

— Sveikas! — pasveikino jį Žilvinas. — Džiaugiuosi, kad grįžai. Eikime į vidų.

Apsigrabinėdami jie įžengė į priepirtį. Čia buvo dar tamsiau, bet jie pažįsta, ir greitai surado duris.

Pirtyje buvo šviesu. Krosnyje degė ugnis ir kaitino ant dviejų akmenų pastatytą špižinį puodą, kuriame kunkuliuodamas virė kažkoks viralas. Partizanas Labutis triūsėsi apie puodą ir gamino vyrams vakarienę.

Išgirdę žingsnius ir durų subildėjimą, nuo plautų pakilo trys vyrai. Ketvirtasis sėdėjo ant suolo netoli krosnies ir rūkė į laikraštinių popierių susuktą bankrutkę. Jų ginklai ir aprangos daiktai kabėjo ant sienos.

— Pasiutęs oras, — pasakė Jogaila, nusiimdamas kepurę ir kratydamas nuo jos vandenį. — Peršlapau iki paskutinio siūlgalio. Štai, peršlapo laikraščiai ir maistas.

Jis pakabino kepurę ant vagio prie krosnies ir nusijuosė diržą, prie kurio tabalavosi kaburas su pistoletu. Iš švarko kišenės ištraukė pundą visai peršlapusių laikraščių ir pamekė ant suolo. Iš maišelio išėmė permirkusį duonos kepalą ir padėjo ant malkų krūvos netoli krosnies, kad išdžiūtų.

Nuo jo palto skverną lašėjo vanduo, o batai švilpė ir žliurgsėjo vos tik žingsnį pažengus.

— Rainy, tu dabar pastovėk sargyboje, o mes pasiklausysime, kokių naujienų parnešė Jogaila, — įsakė Žilvinas.

Vyras, pavadintas Rainių, pakilo nuo suolo, užsivilkė rusišką milinę, užsimaukšlino kepurę, pasiėmė automatą ir išėjo pro duris.

— Na, tai kas gero? Kokių naujienų parnešė? — kreipėsi Žilvinas į Jogailą. Vyrai susislinko arčiau ugnies.

— Minėjimas bus. Rytoj vakare šeštą valandą Raibių pradžios mokyklos salėje. Žada būti iškilingas, — kalbėjo Jogaila, atsisėdęs ant kaladės ir stengdamasis nusiauti permirkusius batus. Sužliurgę batai kietai laikėsi ant kojų ir nesidavė nutraukiami. Partizanas Patamsis jam padėjo.

Oranžiniai ugnies liežuviai šokinėjo apie puodą, o milžiniški vyrų šešėliai, lyg audros debesys, užgulė sieną ir stumdėsi kairėn ir dešinėn.

Jogaila atsipūtė ir užsirūkė Labučio susuktą bankrutkę. Blogas tabakas spragsėjo, kartūs dūmai lindo į akis. Bet vistiek geriau, negu visai nerūkius. Vis šioks toks atsigavimas.

— Mums nėra ko skubėti, turim marias laiko, — lėtai pradėjo Jogaila. — Pasivaikščiojau pas gyventojus, ir pas vieną, ir pas kitą. Ne pas kiekvieną gali užėiti: eini tik pas pačius patikimiausius, kur jau nuo seno žinai, kad tavęs neišduos. Be to, negali žinoti, gal tau kur nors laukia paspėsti spąstai. Antai, girdėjau, nenaijai Lapkus buvo pašauktas tardymui už kažkokius griekus. Papeikęs ką, ar pakeikęs raudonuosius. Dabar daug nereikia. Enkavedistų tardytojas Lapkų paleidęs, bet privertęs pasirašyti pasižadėjimą, kad su jais bendradarbiaus. Pirmiausia jis turėjęs pasižadėti sekti ir pranešinėti apie lietuvių partizanų pasirody-

mą. Jei pas jį patį užėitų, stengtis gerai priimti ir "užbovyti", jei turi degtinės — prigrirdyti, apnakvydinti, o tuo tarpu stengtis kaip nors jam pranešti: ar tai pasiunčiant ką nors, ar pranešant kolchozo pirmininkui arba vietos komjaunimo kuopelės vadovui. Tie jau žinos, ką daryti. Abu yra partiniai ir įpareigoti gaudyti lietuvių partizanus. Žinoma, Lapkus turėjęs pasižadėti nė žodeliu niekam apie tokį išipareigojimą neprasitarti. Už tai jam grėstų kalėjimas arba Sibiras. Tačiau žmogelis ėmė ir prastarė savo žmonai: kaip čia žmonai nepasakysi? O dabar sužinojo ir kaimynai.

Jis padžioė savo perdrėkusias kojines ant malkų prieš ugnį. Jo kojų oda nuo drėgmės buvo paraudusi ir susiraukšlėjusi.

— Į Raibių mokyklą vakar buvo atvykęs kažinkoks politrukas ir vaikams skaitė dvi valandas užtrukusią paskaitą. Vaikai skundžiasi nieko nesupratę, nes politrukas kalbėjo rusiškai, o vertėjo nebuvo. Mokytoja irgi menkai temoka rusiškai. Sakė, kad apie spalio revoliuciją.

— Taigi, dėl tos revoliucijos minėjimo. Šiandien iš ryto kelios apylinkės mergaitės ir vyrukai buvo pavaryti puošti mokyklos. Pamokų nėra. Sakė, reikės nupinti vainikus, padaryti sceną, ir taip toliau. Vakara vyrai atvežė porą vežimų eglėšakių.

— Gal ką nors girdėjai apie minėjimo programą?

— Girdėjau. Pirmiausia bus paskaita. Paskaitą skaitys iš rajono atvykęs koks tai rajono sekretorius Učiakovas. Po jos mokinių deklamacijos ir vaidinimas. Vėliau šokiai, žinoma, jeigu atsiras šokėjų.

— Ar nebijo miškinų?

— Je, dėl tų miškinų. Buvau užėjęs pas Kačergį Padegliuose. Jis labai patikimas žmogus. Kačergis vakar koku tai reikalu buvo nuėjęs pas jo netolimą kaimyną Ratkų. Išsišnekėję ir apie tą minėjimą. Kačergis lyg tarp kitko paklausęs Ratkų: švėsti tai švėsti, bet ar miškiniai neužpuls?

— O kokių velnių jiems ten reikėtų? — užsidegęs Ratkus. — Nėr ko bijoti! Bus pastatyta sargyba. Sūnus sakė, kad iš rajono bus atsiūsta sribų ir pastatas stropiai saugomas.

— Ratkaus sūnus tarnauja sribu ir nuolat gyvena rajono miestelyje. Namo parvyksta tik retkarčiais, ir tai tik dienos metu. Naktį niekuomet nenakvoja. Bijo miškinų puolimo. Aną dieną Ratkiokas pasakęs:

— Tų šunų visur pilna, knibžda visos pa miškės. Ale nesirūpinkite, išgaudysime. Už p... iškarstysime. Tam yra valdžia ir kariuomenė, kad tokius banditus sutvarkytų...

— Ratkaus reikia saugotis. Raudonas iki pat panagių. O anksčiau buvo visai padorus žmogus: ir bažnyčios komiteto narys, ir giedorius. Bet kai sūnus įstojo į sribus, paraudo ir senis.

— Toliau Ratkus papasakojęs, kad esą sudaryti gyventojų sąrašai ir visi gyventojai yra įpareigoti susirinkime dalyvauti. Prie įėjimo būsią tikrinima, ar visi atvyko. Tie, kurie neatvyks, galės turėti nemalonumų.

— Kur atvykę sribai apsistos, Kačergis nežinojo. Bet aš manau, kad klebonijos kieme, nes ir anksčiau taip darydavo. Žinoma tai paslaptis ir niekam to neskelbia.

— Bijodamas ką susitikti, negrižau ir norėjau palaukti, kol pradės temti. Čia parnešiau ir šiek tiek maisto. Parūpino Kačergis, tas mūsų mielas bičiulis, — baigė savo pasakojimą Jogailla.

— Gerų žinių parnešei, brolau, — pagyrė Žilvinas. — Bet tam Ratkiokui mes pirmiau pasirūpinsime nusukti sprandą. Atsirado, mat, svieto lygintojas!...

Tuo tarpu Labučio viralas jau buvo išvyręs. Jis patraukė puodą į šalį ir dideliu samčiu pradėjo pilstyti sribų į indus, kas ką turėjo. Vienas turėjo dubenėlį, kitas tik sulankstytą skardinį puoduką.

— Tai pasistiprinsime dabar. Šaltis ir drėgmė įsisunkė iki pat kaulų. Karštos sribos kaušas atgaivina.

Vyrai užkando duonos su lašiniiais ir užvalgė sribos. Vandens jie pasisemdavo iš Petrošiaus šulinio su kiauru kibiru, rastu patvoryje.

— Na, ką siūlytumėt daryti? — paklausė Žilvinas, perleisdamas kiekvieną partizaną akimis.

— Reikėtų apšaudyti mokyklą ir sukelti paniką, — pasiūlė vienas.

— Įtvoti porą granatų, ir baigta! — manė kitas.

— Ne, broliukai, taip negerai. Tik sunaikintume savo žmones, o priešui jokios žalos nepadarytume. Juk dauguma bus padoriausi žmonės, — pasipriešino jiems Žilvinas.

— Jie, greičiausiai, atvyks sunkvežimiu. Gal reikėtų užpulti sunkvežimį, turėtume grobio, — abejojo Labutis.

— Būtų gerai ir sunkvežimis ir grobis, — sutiko Žilvinas. — Bet, va, nežinome, kokių jėgų jie atvyks. Tikriausia, jie paliks savo sargybą ir klebonijoje, ir prie sunkvežimio. Puldami tamsoje mes tik turėtume nuostolių, o nauda abejotina.

— Šautuvų mums reikia, šautuvų, — pasakė jis patylėjęs. — Šautuvų arba automatų, vistiek. Štai, esame septyni vyrai, o teturime tik

tris šautuvus ir du automatus. Ir mažai šovinių. Kiekvieną dieną gali prisidėti naujų vyrų. Kuo mes juos apginkluosim? Atvykdami į girią retas kuris atsineša. Kovotojas be šautuvo — niekis. Reikia kombinuoti ir kaip nors šautuvų gauti.

— Užpulti sargybinius prie mokyklos ir juos nuginkluoti, — metė žodį Ramūnas.

— Sutinku, taip ir padarysime! — užbaigė Žilvinas. — Tik reikia išdirbti planą, kaip tai įvykdysime. Aš turėsiu gerokai pagalgvoti.

— Tuo tarpu paskaitysime, kas dedasi „placiojoje tėvynėje“ ir už jos ribų, — jis rūpestingai lygino permirkusius ir suglamžytus „Tiesos“ puslapius. Ugnies šviesa buvo menka, ir jis turėjo prisislinkti arčiau. Be to, liepsna tai nušviedavo, tai vėl prigesdavo. Lempos jie neturėjo. Turėjo porą žvakigalių, bet juos taupė svarbesniam atvejui.

— Labuti, pats nuo dvyliktos pakeisi Rainį.

— Pakeisiu. — Labutis nebuvo linkęs daug kalbėti.

Buvo nepaprastai ramu. Vėjas čiūžavo pirties pasieniais ir retkarčiais sužvangindavo šelmenyje pakabintą lanką. Lietaus lašai vėl papsėjo į storas medines sienas.

Rytojaus dieną oras nebuvo pagerėjęs. Taip jau esti spalio mėnesį. Tarpais įkyrus smulkus lietus, tarpais snieglaša. Vakarop pelkė užgulė rūkas.

Vyrai pradėjo ruošti žygin.

— Aš turiu sudaręs tam tikrą planą, tik nežinau, kaip jis mums pavyks. Sargybinių užmušti nenorėčiau. Gal kartais koks ir neblogas vyras stovi. Norėčiau juos tik nuginkluoti, — tarsi pats sau kalbėjo Žilvinas.

— Vyksim keturiuose, — nusprendė jis. — Jogailą, Labutį ir Rainį paliksim namie. Kad būtų lengviau ir patogiau, pasiimsim tik pistoletus, po granatą ir ... šiuos, va, skudurus, — jis pasilenkė ir iš po plautų ištraukė seną gūnią, kuria kitados Petrošius dengdavo savo arklius, bei skylėtą zuperinį maišą.

— Mes išvykstam, — pasakė Žilvinas sargyboje stovinčiam Rainiui. Jei iki ryto negrįžtumėm, susirinkite savo daiktus ir patraukite į punktą Nr. 200. Iš ten stenkitės sužinoti mūsų likimą. Pasilieki mano vietoje.

— Bus padaryta. Gero vėjo! — palinkėjo Rainys.

Buvo jau visai sutemę.

Vyrai patraukė per krūmokšniais ir retais beržais apaugusią pamiškę į girios keliuką. Keliukas, jau seniai nevažinėjamas, buvo standus

ir lietaus neišplaktas. Jo pakraščiais augo žolė ir kalėsi karklų vytelės. Viskas apžels ...

Žilvino galvoje sukosi mintys apie šautuvą. Bepigu buvo raudonpartizaniams, turintiems gerus „dėdes“ Maskvoje. Tie juos ap rūpindavo viskuo, tik dirbkite. Vos tik juos „iškratydavo iš po sijono“, kaip žmonės juokais vadindavo parašutintinkų nuleidimą nakties metu iš lėktuvų, tuoj pat iš dangaus parašutais pabirdavo dėžės su ginklais, amunicija, sprogs-tamąja medžiaga, minomis, radijo siųstuvais, vaistais ir kitais reikmenimis. Jie gi gerų dėdžių neturi, ir viską turi pasirūpinti patys. Savo raumenimis, drąsa ir sumanumu.

Išėjus iš girios vėjas buvo smarkesnis ir draskyte draskė jų milinių skvernus. Kairėje kelio pusėje tvoksojo keletas duobių, kuriose atsispindėjo dangaus properšos. Duobės jau smarkiai užslinkusios ir prižėlusios vandeninių augalų ir juodgalvių. Duobes išmušė Pirmojo Pasaulinio karo metu rusų ar vokiečių sunkioji artilerija. Tuomet frontas šiose apylinkėse buvo nusistovėjęs ilgesniam laikui ir tevyko tik mažesni žvalgų susirėmimai bei artilerijos dvikova.

Dabar Žilvinas prisiminė įdomų nuotyki, nutikusį šių metų pavasarį. Jie buvo apsistoję punkte Nr. 100 pailsėti ir pernaktoti. Pamiškės ūkio savininkas kažkur išvežtas, bet sodybos trobesiai tebėra ir mažai teapgadinti. Jie ten dažnai apsistoja. Nakvojo ant tvarto augšto. Viena augšto pusė prikrauta kūlių ir storai prikremta šiaudų. Jau nuo kažkurių laikų.

Paryčiu Jogaila, besirausdamas gilyn į šiaudus ir benorėdamas sušilti, — o buvo šaltoka naktis, — kojomis atsirėmė į kažkokį kietą daiktą. O tai būta šautuvo. Rusiškas šautuvas, išteptas ir rūpestingai įvyniotas į skudurus. Greita buvo susuktas medžiaginis diržas su šoviny-nais, pilnais šovinių. Viskas labai gerai išsilaikė.

Aišku, šautuvas buvo pasilikęs iš paskutinio karo laikų. Nepertoli nuo tos vietos, prie vieškelio įvyko susišaudymas. Vokiečių tanketės, besivydamos bėgančius bolševikus, juos apšaudė ir keletą nukovė. Vėliau gyventojai vaikštinėjo susišaudymo vietoje ir prisirinko ginklų. Matyt, kad ir šio viensėdžio savininkas ginklą tada rado. Parsinešė namo ir rūpestingai jį paslėpė. Nors vėliau vokiečiai ir išleido įsakymą, kad gyventojai visus rastus ginklus atiduotų, nevisi to įsakymo paklausė.

Vyrai rytą išvertė kūlius ir išgraibstė šiaudus, jieškodami daugiau tokio turto, bet nieko nerado. Tiesa, pastogėje buvo rasta rankinė su koteliu granata, bet be kapsulės, todėl ir ne-naudinga.

(bus daugiau)

Prano Eimučio kapas Kauno kapinėse. Iz. Girčio nuotr.

Praną Eimutį prisimenant

Nepriklausomybės laikais mūsų spauda paminėdavo ne tik augštesnio laipsnio karius, garbingai žuvusius dėl Tėvynės, bet ir žemesnio laipsnio kareivius, sakysime, Povilą Lukšį, Praną Eimutį, J. Kalasiūną, A. Zambacevičių ir kt.

Šį kartą prisiminsime Kauno Karo Komandantūros mokomosios kuopos savanorių eilinių Praną Eimutį, nuo kurio žuvimo kovo mėn. 18 d. sukako 42 metai.

Kas gi iš tikrųjų buvo Eimutis? Jis buvo paprasto žemdirbio sūnus, gimęs 1897 m. Kėdainių aps., Airiogalos val., Kajuciškių km. 1919 m. sausio 11 d. jis įstojo savanoriu į naujai atkuriamą Lietuvos kariuomenę ir kaip sumanus, žvalus ir drąsus kareivis buvo paskirtas į mokytojų kuopą, kuriai vadovavo karin. Jurgis

Į LAISVĘ

Atstūmė motina ratelį
Ir sėdos į stakles:
Audimą aus brangiam sūneliui —
Paleis jį šaudykles.

Seselė rengė savanorių,
Lydėjo su kariais . . .
Tauta į laisvę kilti nori —
Sušvisti žiburiais.

Tėvynės meilė, kaip aušrinė,
Ir motinų širdis
Rikiavo didvyrių grandinę —
Ji priešą sutramdys.

Prikels iš miego bočių Žemę
Per kančių ir aukas ---
Dangus teisingam laisvę lemia,
O priešui — tik kulkas.

Kariai už laisvę šventą auką
Kovų lauke sudės,
Pats Dievas ves į mūsų lauką —
Su laisve parlydės.

Rami motulė suks ratelį
Ir laimės Dievą mels . . .
Sesuo sutiks savo brolelį —
Garbės vartus atkels.

Bobelis. Eimutis nebuvo naujokas, jis jau buvo tarnavęs rusų kariuomenėje ir Maskvoje baigęs šoferių mokyklą.

Tuo metu Kaune buvo neramu nes vokiečių kariai buvo nustoję drausmės, demoralizuoti ir siautė Kauno gatvėse vadindamiesi spartakiečiais (vokiečių komunistai). 1919 m. kovo 15 d. į Kauną atvyko Amerikos maitinimo Komisija ištirti atsikūrusios Lietuvos ekonominę padėtį. Komisija apsistojo Metropolio viešbutyje. Kadangi vokiečių okupacinė valdžia šia lietuviams drauginga amerikiečių komisija buvo nepatenkinti, prie viešbučio buvo pastatyta sargyba, kurią nešė Eimutis ir sav. J. Stramaitis. Kovo 18 d. prie viešbučio prisiartino būrys ginkluotų spartakiečių ir pradėjo veržtis į vidų norėdami likviduoti Komisijos narius. Tačiau sargybiniai drąsiai sukryžiuojo savo šautuvus ir užkirto spartakininkams kelią. Tada vokiečių

IŠ LENKŲ KARO ATAŠĖS PLK. L. MITKIEVIČIAUS KAUNO ATSIMINIMŲ 1938 IR 1939 METAIS

Vertė KAZYS KEPALAS

(pradžia Kario Nr. 1.)

Atsakydamas pripažinau jam tiesą dėl šiaurinio Sovietų sparno pavojaus įvykus vokiečių agresijai, primindamas, kad, jei būtų prieita prie to reikalo išsprendimo jo pasiūlytu būdu, tai reikia be atodairos atsiminti apie tai, kad visos Baltijos valstybės ir Suomija gautų solidariai iš visų būsimosios priešvokiškos koalicijos narių, o visų pirma iš Sovietų Rusijos integralios politinės nepriklausomybės išlaikymo garantijas. Mjr. Korotkich pripažino man visą tiesą — be jokių diskusijų. Tuo baigėm kalbą.

Sugrįžęs namo, po tos užtrukusios daugiau kaip keturias valandas kalbos, dirbau ilgai su savo raportu Vyriausiojo štabo šefui Varšuvoje, kad kaip galima aiškiau perduočiau jos pagrindines mintis ir tinkamai nušvieščiau priešvokiškos koalicijos planą, pagal Sovietų generalinio štabo iniciatyvą. Nuolat kilo man klausimas, kodėl būtent aš, lenkų karo atašė Lietuvoje, išrinktas esu Sovietų štabo tam tikslui. Argi buvo svarbi čia mano pažintis su mjr. Korotkich, įvykusi dar lietuvių manevruose?

Svarstydamas viską, pripažinau padarytus mjr. Korotkich Sovietų generalinio štabo pareiškimus labai reikšmingu įvykiu mums, Lenkijai, ypač jungiant tai su ankstyvesniu pasikalbėjimu su plk. Deglavu apie galimą tikrosios "Baltijos antantos" sudarymą prieš vokiečius, realiai paremtos Sovietų Rusijos. Rodėsi man, yra dabar visai galimas dalykas suorganizuoti Baltijos valstybių santarvę, sąjungą su Lenkija, pasiremiant mūsų sąjungą su Sovietų

KARINĖ SPAUDA

1930 m. gruodžio 16 d. Kaunas.

Ši rytą turėjau ilgą konferenciją su plk. Dulksniu, Lietuvių štabo II skyriaus viršininku. Po pasikalbėjimo su juo priėjau prie išvados, kad jeigu mes galėtume užtikrinti Lietuvai tikrą pagalbą Klaipėdos reikale prieš vokiečius, tai Lietuva o su ja ir likusios Baltijos valstybės, būtų tuojuo politinėje ir karinėje sąjungoje su Lenkija. Deja, yra aišku, kad tai pralenkia mūsų jėgas, kad patys jokios konkrečios pagalbos Lietuvai duoti negalime be saldžių žodelių, neseniai pasakytų tuo reikalu, ministerio Becko; neapginsime savo jėgomis Lietuvos Klaipėdos nuo vokiečių. Lenkija pati neturi tam pakankamų jėgų. Būtų tai galima vien tiktai padedant priešvokiškai koalicijai, plačiau supranta-mai, iš Rytų ir iš Vakarų.

Eidamas į pasikalbėjimą su plk. Dulksniu, norėjau pirmiausiai patirti, ar iš tikrųjų — kaip informavo mane latvių karo atašė plk. Deglava — galima jau pradėti su lietuvių štabu kalbėtis apie bendrą apsigynimą užpuolus vokiečiams ir susirišimą Baltijos valstybių sąjunga su Lenkija; antra, kaip žiūri lietuvių štabas, tiksliau plk. Dulksnys — į priešvokiško susitarimo išplėtimą dalyvaujant jame ir Sovietų Rusijai (pagal Sovietų štabo sugestiją, duotą man mjr. Korotkich), ir trečia,

Rusija. Reikalas kuris gali atnešti daug rūpesčių, yra sovietų štabo noras įeiti į Baltijos valstybes įvykus kokiai nors vokiečių agresijai Europoje ir noras gauti teisę įeiti į Vilniaus ir Lvovo sritis tuo pačiu atveju. Sovietai, Sovietų generalinis štabas, pasak mjr. Korotkich, rodo ne labai tiki, kad mes, lenkai, patys susitvarkysime su vokiečiais.

Keliolika dienų prieš mano pasikalbėjimą su mjr. Korotkich lenkų spauda—valdžios "Gazeta Polska" iš Varšuvos — pranešė, kad lenkų rusų santykiai, po įtempimo, kuris buvo per lenkų akciją prieš Čekoslovakiją, pagaliau atlyžo, kai prasidėjo derybos Maskvoje labiau išplėsti prekybos santykius tarp Lenkijos ir Rusijos. Pasiremdamas tomis žiniomis, nes kitų apie mūsų santykius su Sovietų Rusija nebuvau gavęs, maniau, kad iniciatyva iš Sovietų generalinio štabo pusės nukreipta man tarpininkaujant į lenkų vyriausiąją štabą, bus tinkamai priimta ir įvertinta lygiai kaip mūsų vyriausios kariuomenės valdžios, taip ir vyriausybės sferų. Momentas, man rodėsi, kiek pavėluotas dėl labai rimto moralinio smūgio ir didelio materialinio nusilpimo (visos sustiprintos linijos netekimas Sudetuose) Čekoslovakijoje, visgi dar tinkamas pradėti rimtą akciją, apsaugančią Europą, ir visą pasaulį nuo naujo karo, taigi nuo vokiečių.

būryje pasigirdo keiksmas ir koliojimai nukreipti sargybai, o ižužęs vokiečių vachmistras Hans Sass paleido du šūvius iš revolverio į P. Eimutį ir jį vietoje nukovė.

Iššaukta mokomoji kuopa atskubėjo į įvykio vietą, atbėgo ir kiti lietuvių komendantūros daliniai ir spartakiečiai buvo išsklaidyti, žudikas suimtas ir pristatytas į lietuvių komendantūrą.

Vokiečių karo vadovybei reikalaujant, ir pažadėjus jį nubausti, jis buvo atiduotas vokiečiams.

Savanorio Prano Eimučio mirtis pasauliui parodė Lietuvos kario sielos vertybes, jo pasišventimą, pasiaukojimą, drausmingumą ir pareigos supratimą.

Šią šiurpią ir tragišką sav. P. Eimučio mirtį, J.A.V. kongreso narys J. Hollister, tuomet buvęs Komisijos narys, ne kartą savo laiškuose apgailestavo ir Lietuvos kareivį statė pavzdžiui.

Taip tais laikais mirdavo mūsų savanoriai — kariai.

P. Dirks

patirti, ką mano lietuvių štabe apie galimą Pabaltijo, ypač Lietuvos, panaudojimą, kaip išeities bazės į Rytų Prūsus, Baltijos ir rusų jėgomis.

Pasikalbėjimą su plk. Dulksniu, kaip ir visus pirmuosius pasikalbėjimus, dariau savo atsakomybe ir savarankiškai, kadangi negaudavau ne tikrai jokių instrukcijų bei nurodymų iš Vyriausiojo štabo Varšuvoje, bet net patvirtinimo, ar nors atsakymo į sistemingai mano siuntinėjamus pranešimus, kuone steno-gramas, po kiekvieno mano pasikalbėjimo. Maniau tačiau, kad dirbu pagal tą liniją, kurią nurodė man Varšuvoje 1930 metų balandžio mėnesį, augščiausios asmenybės, vadovaujantios Lenkijos valstybės gyvenimui ir jos užsienių politikai. Tuo labiau, kad kaip aš pastebėjau, buvau įsitikinęs, kad ateina labai greitai ta valanda, kurią lenkų užsienių politika, neteisingai vadinama "realaus aktyvizmo politika", priversta bus nutraukti ligšiolinį balansą tarp Rusijos ir vokiečių ir paimti radikalią, aiškia deciziją, stantąją Lenkiją į nedviprasmę poziciją vokiečių valstybės atžvilgiu. Paskutinis mano pasikalbėjimas su Sovietų karo атаše mjr. Korotkich rodė, kad galime tam tikromis sąlygomis, tikėtis susipratimo su Sovietų Rusija ir net jos pagalbos ištikus karui su vokiečiais. Aišku, kad įžengus Sovietų kariuomenei į Pabaltijį ir abu lenkų sparnus (per Vilnių ir per Lvovą) galima laukti sunkių ir svarbių netikėtumų. Aišku yra daug skirtumų tarp Baltijos valstybių, Lenkijos ir Sovietų Rusijos santvarkos ir paties piliečių gyvenimo, bet tai yra greičiau antraeilis dalykas palyginant su kylančiu Lenkijai ir Baltijos valstybėms klausimu būti ar nebūti, kuris iškyla nugalėjus vokiečiams. Galop aiškūs yra nedviprasmiai vokiečių pasirošimai puolamajai akcijai Europoje; žinome be to Lenkijoje iš seno, kad vokiečiai siekia atimti mums Gdanską ir Vakarų Lenkijos žemes: Poznanų, Lenkų Pajūrį ir augštutinę Sileziją.

Įsidėmėjau sau žodžius, kuriuos ištarė šiemet Lietuvių štabo II skyriaus viršininkas plk. Dulksnys. Turiu jam daug nuoširdžios simpatijos ir tikros pagarbos; po beveik metų bendradarbiavimo su juo ir labai dažnų pasikalbėjimų pažinau, man rodos, jo pažiūras. Skirtingai nuo gana daugelio lietuvių politikų, kurie davėsi nešami šovinininės kraštutinio nacionalizmo srovės ir pakėlė Didžiosios Vytauto Lietuvos vėliavą, dėl ko nustojo tikrovės pajautimo, žiūrėdami į šių dienų įvykius per nerealius akinius — plk. Dulks-

nys puikiai jaučia Lietuvos padėtį; daug kartų kalbėjo man, kad Lietuvos valstybei nepriklausomybė yra galima vien tiktai susitarus su kitomis, su Lenkija pirmoje eilėje. Pridėdavo tačiau paprastai — stengdamasi neįžeisti manęs, kaip lenko — kad Lietuvos nepriklausomybės garantija tik iš Lenkijos pusės yra nepakankama.

Analizuodamas vieną kartą galimo vokiečių ar rusų Lietuvos paėmimo vaisius plk. Dulksnys pasakė šitaip: "Vokiečiai, jei paimtų Lietuvą, tikrai sunaikintų mūsų mažą tautą, kolonizuodami Lietuvą ir išblaškydami lietuvius po visą jų užimtą Europos kraštą; būtume išmesti iš savo amžinų sodybų, suvokietinti ir išnyktume, kaip lietuviai, be pėdsakų, nekaltant jau apie Lietuvos valstybę, o jei Sovietų Rusija paimtų mūsų kraštą, tai tikrai išnaikintų mūsų inteligentią, tikrai "paūliotų" su mūsų turtingesniais, kuriuos išpjautų ir išžudytų; tikrai pakeistų mūsų valstybės gyvenimo sistemą. Bet lietuvių liaudies Sovietų rusai gal neliešutų. Prarastume tik savo valstybę ir politinę nepriklausomybę, brangiai tai mums kaštuotų, bet lietuvių tauta gal išliktų".

Pamaniau sau tada, kad tas pat galima taikyti ir Lenkijai, jei įeity į ją Sovietų rusai.

Grįžtu prie savo pasikalbėjimo su plk. Dulksniu. Pradžioje nubrėžiau jam labai atsargiai perspektyvas, kokių galėtų laukti Lietuva ir kitos Baltijos valstybės, jei vokiečiai pulytų Lenkiją, paremdamas tą galvojimą bendru vokiečių grasymu Europos taikai, su tikslu iškelti solidaraus visų gresiamųjų tautų pasipriešinimo mintį sujungiant savo jėgas bendram apsigynimui.

Plk. Dulksnys labai mielai palaikė tą temą: matyti, buvo panašiam mano pareiškimui pasirošęs iš anksto (vide mano pasikalbėjimą su latvių karo атаše plk. Deglavu). Tačiau perspėjo, kad sprendžiamąjį pasikalbėjimą ta tema galėsiu pavelsti tik tai nusprendus Lietuvos valdžiai ir, kad jis — gauti kuo greičiausiai pritarimui — jau šiandien praneš apie mano sugestijas gen. Raštikiui. Dabar, pasakė plk. Dulksnys man, turiu teisę išskilmingai pareikšti, kad lietuvių štabas žiūri be sąlygų pozityviai ir pilnai suprasdamas į reikalą susitarti visoms Baltijos valstybėms, o ir kartu su tomis valstybėmis ir su Lenkija bendram apsigynimui nuo galimo agresoriaus. To susitarimo ir kiekvienos kitos sąjungos, liečiančios Lietuvą, su kitomis valstybėmis sąlyga turi būti absoliuti garantija, kad Lietuva ir,

kitos Baltijos valstybės išlaikys savo nepriklausomybę dabartinėje padėtyje ir ribose. Atsakydamas į mano operacinius planus apie Pabaltijos srities reikšmę planuojant ir vykdydant operaciją į Rytų Prūsus prieš vokiečius ir į mano sugestiją, kad smūgis į Rytų Prūsus prieš vokiečius, jei priėtų iki karo su jais, turi būti įvykdytas kaip galima greičiau ir kaip galima didesnėmis jėgomis, įjungiant į tai, jei galima, ir Sovietų Rusiją — plk. Dulksnys pasiteisino įgaliojimų trūkumu kelti kalbas operacinėmis temomis. Plk. Dulksnio reakcija į mano aliuziją dėl galimo Sovietų Rusijos dalyvavimo apsigynimo koalicijoje prieš Vokietiją, buvo greičiau neigiama, o jo atsakymai aiškiai vengianti. Galop, mano pasikalbėjimo su plk. Dulksniu balansas buvo greičiau teigiamas ir pozityvus. Lietuvių štabas yra pasirošęs kalbėtis su Lenkija apie karinį susitarimą. Kartu su visomis Baltijos valstybėmis. Gen. Raštikis buvo painformuotas apie tai ir apie karo sąjungos prieš Vokietiją projektą, reikalingą bus jo praneštas Lietuvos valdžiai. Daugiausia sudaro rūpesčio Sovietų noras įžengti į Baltijos valstybių sritį ir naudotis Vilniaus ir Lvovo mazgais su teise pereiti Sovietų kariuomenei per tuos lenkų teritorijos punktus, kaip nepakeičiama Sovietų Rusijos prisidėjimo prie priešvokiškos koalicijos sąlyga.

Painformavau labai plačiai Vyriausiojo štabo šefą Varšuvoje apie mano pasikalbėjimą su plk. Dulksniu ir manau, kad daviau Vyriausiajam štabui pakankamai elementų įvertinti padėčiai Baltijos valstybėse, ypač Lietuvoje, ir Sovietų generalinio štabo sumanymą dėl Baltijos valstybių.

Iš mano matymo punkto, laikas skubino, kad mūsų štabo ir lenkų valdžios decizija įvyktų kuo anksčiausiai ir kad prieš pavasarį (1939) galėtų prasidėti konkretūs pasikalbėjimai tarp Varšuvos, Maskvos ir Baltijos valstybių sostinių. Rodosi man, kad visos Baltijos valstybės sutiks priimti bendrą jų nepriklausomybės garantiją iš Prancūzijos, Anglijos, Sovietų Rusijos ir Lenkijos, ją gavusios, gal ir spaudžiamos, sutiks su Sovietų kariuomenės buvimu ir perėjimu per jų žemes, grasant vokiečiams Lenkijai (Gdanskas) ir Lietuvai (Klaipėda). Maniau taipgi, kad Vilniaus ir Lvovo reikalas, t.y. teisė naudotis Sovietų kariuomenei tais mazgais, su teise pereiti į Rytų Prūsus ir Čekoslovakiją, bus mūsų valdžios teigiamai išspręstas.

Ar būtų galima išvengti Sovietų kariuomenės įvedimo į Baltijos vals-

KINŲ RAUD. ARMIJOS AUGIMAS

V. SVENTORAITIS

Jau iš senovės tradiciniai, Kinijoje buvo smerkiama karinė profesija. Kinų išminčius Mao-tsi skelbė — kad užmušti žmogų yra nusikaltimas, kuris turi būti baudžiamas mirtimi. Tačiau šitas nusistatymas raudoniešiams nepatinka ir iš pagrindų stengiamas pakeisti. Geltonoji hidra stengias pasiekti milijonių ginkluotą jėgą, kad galėtų nusiaubti Aziją ir grasintų laisvam pasauliui.

Kinų Raud. Armija išsivystė iš partizanų eilių, kovodama su legalia Kuomintang'o vyriausybe. Siekdami laimėjimo 1928 m. raudonieji partizanai užsivilkė uniformas ir įsitvirtino bazėse šiaur. Kinijoje. Šalia šios armijos iš vietinių pavergtų gyventojų teroru ir rekrūtais suorganizuojama dar ir liaudies milicija. 1945 m. karui besibaigiant R. armija turėjo jau arti 1 milijono karių, gi liaudies milicijos buvo su-rekrūtuota virš 2 milijonų civilinių gyventojų. Tokiu, beveik lygiu su tautine Kinų armija, pajėgų skaičiumi raudonieji pradeda civilinį karą 1946-1949. Tautinei armijai nelemtingo karo metu raudonieji sustiprėjo iki 4 milijonų pajėgos, vien tik iš nacionalinės armijos arti 1,7 milijonų karių, ištisais pulkais, perėjo raudonųjų pusėn.

Užgrobusi valdžią ir beveik visą Kiniją, komunistų partija ir toliau su dideliu spartumu stiprino armiją. Išleistas dekretas kuriuo savanoriškas principas buvo pakeistas į privalomą tarnybą, armijoj turi tarnauti visi — "kiekvienas šiandien yra kareivis", toks komunistų šūkis Kinijoje. Tarnybos ilgis nustatytas 4 metams ir šaukiama nuo 18 m. amžiaus.

Šių dienų kinų jėgos susideda iš reguliarios armijos, liaudies policijos ir milicijos. Rezervus sudaro ginkluota milicija, kuri ginkluota ir mankštinama kaip ir reguliari armija.

1958 m. įsteigta dar "piliečių milicija", kaip priedas armijos rezervų milicijai. Pagal komunistų partijos potvarkius, jai turi priklausyti kiekvienas pilietis lygiai vyrai kaip ir moterys. Išstisios gyventojų masės turi būti militarizuotos; pav. Hanono provincijoje visi gyventojai, 20 mil. vyrų ir moterų, priklauso piliečių milicijai. Szechvano provincijoj piliečių milicijoj daugiau kaip 30 milijonų. Komunistai sugrūdami gyventojus į masinius kolektyvus, išstisą tautą, nuo 16 iki 50 metų amžiaus, suvarė masiniai po šautuvu. Tačiau čia kyla jiems patiems pavojus — kad įduotas kardas tautai į rankas, vieną dieną gali atsikreipti prieš jų prispaudėjus — komunistus. Todėl yra skubama, spaudžiama su politiniu perauklėjimu, su masiniu indoktrinavimu. Todėl šiandien supranta kodėl delsiama masiniai apginkluoti ir visur iškeliamas politinio auklėjimo svarbumas. Kom. partijos pareikšta: kad visos tautos pavertimas į kareivius ir suorganizavimas į "piliečius milicijos dalinius — realizuoja ir atatinka karinę dvasią mūsų vado Mao-Tse-Tungo ir tuo pačiu yra patriotinės, komunistinės 600 mil. tautos manifestacija".

Būdinga tačiau, kad yra delsiama su apginklavimu, milicija yra ginkluojama "ideologiniai", jiems nepatikima ir neduodama nei ginklai nei šaudmenys į rankas, tuo aprūpinama tik armijos milicija.

Gaunamomis žiniomis šiandien R. Kinų armija turi apie 3 mil. vyrų po ginklu, apie 17 mil. rezervo — armijos milicijos ir apie 30 mil. pilnai išmankštintų piliečių milicijos.

1958 moderninant armiją įsteigta karinė akademija paruošti vadus, sovietų karinį patyrimą pritaikinti kinų armijai. Pagal paskutinį dekretą visi vadai nežiūrint jų laipsnio, išskyrus tik per senus ar sergančius yra verčiami syki į metus tarnauti 1 mėnesį eiliniu kareiviu. Jau ni vadai tarnauja eilniais šešis mėnesius pirmą metą. Kom. Partija neša atsakomybę už politinį parengimą ir vaidina svarbiausią rolę armijoje. Vadas yra nustumtas užpakalin politinio komisaro, kuris yra visagalis dalinyje. Tačiau įvedimas politikos į armiją sutinka didelius sunkumus. Aprūpinimas ir tiekimas yra žemam lygyje tas atsiliepią ir karių moralę, kurios lygis yra taip pat žemas. Tačiau geltonieji komunistai deda visas pastangas pakelti ir sustiprinti karių perauklėjimą. Auklėjimas ir politinis indoktrinavimas įvestas iki kuopos sudėties. Tikslas yra "perplauti smegenis" palankiai nuteikiant naujo režimo atžvilgiu. Tačiau šiandien dar sunku nusakyti šių pastangų tikrą vertę. Politinė armijos sistema yra skolinata iš Sovietų Sąjungos ir jos partijos. Tačiau faktas yra tas, jog masinis karių indoktrinavimas, smegenų perplovimas, užims metų eilę. Iš kitos pusės klaida būtų nuvertinti šią gigantišką karinę jėgą. Paradoose, komunistų šventėse armija pasirodo viešai su pasenusiu ginklavimu.

Sovietų Rusija yra pagrindinis ginklų tiekėjas, sovietų tipo ir gamybos yra tankai, lėktuvai, net ir lengvieji ginklai. Jų yra pasirašyta sutartis ir dėl atominio ginklavimo keliolikos metų bėgyje. Taip pat pasikeitimu žinių iš techninio patyri-

tybių sritį koaliciniai veikiant prieš vokiečius? Atsakymas į tą klausimą rodo šitokiai: lenkų sausumos jėgų, palyginant su mažiausiai du kart pralenkiančiomis vokiečių, gali užtekti daugiausia suorganizuoti gana silpnai apsaugai fronto tarp Pamaro ir Silezijos (Grudziądz-Gniezno-Vielun-Silezija) su sąlyga, kad iš rytų ir vakarų būsime rimtai paremti mūsų sąjungininkų-lėktuvais ir šarvuočiais, tas gynimasis gali būti gana sėkmingas. Tuo tarpu puolamieji veiksmai tikslu likviduoti Rytų Prūsus pralenktų tose sąlygose mūsų galią. Lietuvos jėgos yra per silpnos, kad galėtų kėsintis prieš Rytų Prūsus vienas; Sujungtos Bal-

tijos valstybių jėgos: Estijos, Latvijos ir Lietuvos gali skaityti 9-12 pėstininkų divizijų ir brigadą kavalerijos, arba — kaip tvirtino plk. Deglavs — 15-20 divizijų pėstininkų, bet tai būtų galima tik padarius pilną mobilizaciją ir pristačius Baltijos valstybių armijoms reikalingą apginklavimą ir aprūpinimą. Neleidžia tai absoliučiai smogti Rytų Prūsus, kas vėl yra būtina sąlyga vokiečių kare su Lenkija; Rytų Prūsai, net atskirti nuo likusių vokiečių, sudaro nuolat pavojingą sparną, kabantį ant visos Lenkijos. Strateginiai atžvilgiai ištikus karui su vokiečiais smūgis į Rytų Prūsus turi įvykti kuo anksčiausiai, kad pa-

čioje pradžioje panaikintų vokiečių grasymą apsiausti lenkų frontą iš šiaurės. Tai greitai akcijai Baltijos valstybių armijų vieny nepakaktų. Taigi visi minėtieji argumentai patvirtina Sov. generalinio štabo norą teisingumą įvesti į Baltijos žemes stiprią Sovietų armijos grupę bendram koaliciniam karui prieš vokiečius, jei jis ateis. Rimtų koalicinių jėgų buvimas šiauriniame sparne prieš Rytų Prūsus būtų lenkų Vyriausiajai vadovybei labai naudingas, nes leistų išlaisvinti daug lenkų jėgų reikalingų apsaugoti ir apginti kryptims, vedančioms iš Rytų Prūsų į lenkų sparną ir užpakalį — į Varšuvą, Baltstogę ir Gardiną. (b.d.)

AFRIKA — PARAKO STATINĖ

K. M. JUOZAS ŠARŪNAS

Afrikos tautos netik pereina iš kolonijinės būklės į valstybinę, nepriklausomą gyvenimą, jos yra net ruošiamos (ar nori ar ne) naujiems įvykiams. Afrikoje dabar susidarė viso pasaulio pirmoji fronto linija. Dramatiniai įvykiai ir kova dėl valdžios, Konge, rodo, jei Vakarai nepagelbės Afrikos nacionalistams, tai visos naujai atgavusios nepriklausomybę valstybės gali pereiti į komunistinį frontą.

Rytai-Maskva ir Peipingas su savo "specialistais" — agitatoriais pasiekė to, kad Afrikoje susikūrė 12 naujų valstybių, kurios neparuoštos savistoviam gyvenimui ir ateityje sudarys dar apie 30 nepriklausomų valstybių. Visos tos valstybės bus priimtos į J.T. Organizaciją. Tokiu būdu susidarys Afrikos valstybių blokas, o Maskva stengsis įgyti tame bloke pasitikėjimą, o paskui ir paimti jo vadovavimą į savo rankas. Norint apsaugoti jas nuo komunizmo, Vakarai privalo padėti afrikiečiams ūkinėje, politinėje ir administracinėje srityse.

Šiandien jau galima drąsiai tvirtinti, jei laisvasis pasaulis netektų Afrikos, tai komunistams į Europą šuolis būtų labai lengvas ir garantuotas. Žiūrėjimas pro pirštus kas dedasi Afrikoje, Vakarams būtų tikra savizudybė.

Maskva Afrikoje jau turi dvi tvirtoves — savistovias valstybes — Ganą ir Gvinėją, kurias jau reikia skaičiuoti jos satelitais.

Ganos prezidentas Kwame Nkrumah jau laikomas juodaodžiu Stalinu, kuris save laiko ideologu ir Panafrikos vadu. Savo valstybėje jis įvedė vienpartinę sistemą, teroru piliečius privertė jį garbinti ir tik juo pasitikėti. Tvirtiausius ryšius palaiko su Maskva, kuri atsiuntė daug maskvinių "specialistų". Gana dabar yra Maskvos atsiųstų ginklų sandėlis Afrikos revoliucionieriams. Ten yra ir juodųjų agentų Afrikos mokykla, kuriai vadovauja Maskvos "specialistai". Gana pripažino Kon-

go valdytoją Lumumbą, duodavo jam instrukcijas, kaip kelti krašte betvarkę ir jo veiklą rėmė pinigais.

Gvinėja atgavusi nepriklausomybę siūlomos prancūzų pamokinančių administracijos ir technikos specialistų pagelbos atsisakė, nors toji pagalba ir labai buvo jai reikalinga.

Kol Vakarai apsižiūrėjo, apskaičiavo ar verta, ar ne, Maskva davė 25 milijonus dol., Čekoslovakija ir kom. Kinija po 5 milijon. dol. Gvinėjoje dirba nemažas kiekis įvairių maskvinių specialistų ir jos eksporto dalis jau eina į Maskvą. Gvinėja baigia privilegijuoti, kad prie jos prisijungtų Mali respublika.

Sudanas — jau ružava valstybė. Prekiaujama beveik tik su Sov. Sąjunga, kom. Kinija, Čekoslovakija, Lenkija ir kitomis Maskvos satelitinėmis valstybėmis. Ateityje gali įvykti dar didesni pasikeitimai Maskvos naudai.

Abisinija — karalius Haile Selasie su daugeliu maskvinių "specialistų" gavo 100 milijonų dol. kreditą, bet pažadėjo laikytis neutraliai.

Maroko sostinėje Rabat kaip specialistai dirba didelis skaičius kiniečių komunistų. Ten jie moko afrikiečius komunistus partizaninės kobos, o Maskva siūnčia jiems ginklus. Jei Prancūzija paliks Alžyrą, tai prancūzų vietą greičiausiai užims Maskva ir Pekingas. Maskva ir Pekingas laikiną Alžyro vyriausybę jau pripažino de facto. Maskva, norėdama tame pasaulio kampe sukurti didesnę ugnį, gundo Maroko sultoną, kad šis prisijungtų Mauritaniją, todėl ten reikia tikėtis įvairių neramumų arba net karo.

Togo — Nors po I Pas. karo šią koloniją anglai atėmė iš vokiečių, bet jos gyventojai tebesimpatizuoja vokiečiams, seniesiems kolonizatoriams. Dar daugelio gyventojų krūtinėse galima matyti ištatuiruotą Wilhelmo II atvaizdą. Komunistinės propagandos žmonės nemėgsta. Togo yra savistovė valstybė ir nori atnau-

jinti gerus santykius su Vokietija.

Madagaskaras — 592.000 kv. km. sala. Komunistams simpatizuojančių mažai. Prezidentas Tsiranana su savo buvusiais kolonizatoriais prancūzais pažadėjo suaktyvinti prekybą ir pagerinti santykius ūkinėje ir militarinėje srityse.

Mauritanija — iš prancūzų gavo nepriklausomybę pernai lapkr. 27 d. Gyventojai — 150.000 negrų ir 650.000 maurų. 1.169.000 kv. kilom. kraštas — dykuma. Gyventojai gyvena labai primityviai. Keliauja iš vietos į vietą prekes nešdami kupranugariais. Ten surasta didelės atsargos geležies rūdos. Kadangi valstybė įeina į Prancūzijos valstybių bendruomenę, tai dar šiais metais prancūzai pažadėjo per dykumą pradėti vesti geležinkelio liniją, kurios ilgis bus 625 km.

Maroko sultono pretenzijas į Mauritanijos valstybę, Mauritanijos premjeras Moktar Ould Daddah atmetė.

Sachara. — Tarptautinio kapitalo bendrovė "Materma" nuo 1951 m. priklausė 125 milijonus tonų geros rūšies plieno rūdos.

Nigerija — nepriklausomybę gavo iš Anglijos 1960 m. spalio 1 d. Plotas: 966.720 kv. klm. Gyventojų skaičius 35 milijonai. Antra didelė valstybė Afrikoje. Baltaodžių su juodaodžiais gyventojais santykiai geri. Juodaodžius anglai paruošė administracijai gerai. Maskva ir ten nori drumsti gyventojų ramybę — daryti netvarką.

Kongo. Iš Belgijos gavusi nepriklausomybę buvo palikta be įvairių kraštui reikalingiausių specialistų. Maskva išanksto pasirūpino, kad jį šalininkai paimtų valdžią Kongo respublikoje. Sovietų skaitlinga agstovybė tuojuo apsirūpino kad iš Maskvos būtų atsiųsta medicinos personalas su medikamentais ir maistu. Vieton medikamentų Maskva atsiuntė degtinės (vodkos) o vieton maisto — ginklų, kad juodukai krašte keltų betvarkę.

Reikia laukti, kad Sov. Sąjunga, be Kongo dar yra numaćiusi sukurti daugiau karo židinių, dėl ko prasidės "mažieji karai", o iš jų kaip parako statinė gali sprogti ir visa Afrika ir išsiplėsti į globalinį karą.

mo išskyrus atomines raketas, bei bombas, kurios yra vien tik Sovietų žinioje. Įrengimas raketų bazių Tiveto pasienyje yra atliekamas ir aptarnaujamas tik Sovietų karių. Tai yra pagal specialią tarp abiejų šalių sutartį.

Kovinis pajėgumas Kinų r. armijos yra menkas dar ir dėl to kad paskiras karys yra nelaimingas, pri-

slėgtas politinio spaudimo ir režimo kuris žiauriai pailėtė jo kraštą ir jo šeimą. Tą norima nuslopinti, atsverti politiniu perauklėjimu, bet tos pastangos neatsiekė tikslo ir karių moralė, nežiūrint geležinės drausmės priemonių, yra labai žema. Karių dvasią nepakelia ir faktai kad daliniai yra prastai aprūpinami ir maitinami, nors bendrai paėmus jie

yra geriau aprūpinami kaip civiliniai gyventojai.

Nežiūrint šių sunkumų, geltonasis komunizmas deda visas pastangas sukurti, kaip galima greičiau, stiprią, iš daugelio milijonų, modernią armiją ir jos pagelba užplūsti visą Aziją. Geltonasis Tvanas kyla, jo grėsmė kasdien didėja ir likusiam laisvam pasauliui.

TREMTIES TRIMITO REDAKTORIAUS
LAIŠKAS KARIO REDAKTORIUI

... Iki doktorato gavimo, deja, neįstengiu daug reikštis visuomeniniam darbe, nes mokslo darbas atima beveik visą laiką — ir dėstyti ir studijuoti nėra lengva. *Todėl su dideliu apgailestavimu turiu atsisakyti iš TREMTIES TRIMITO red. pareigų KARYJE.* Mano tolesnis pasilikimas tose pareigose tikrai pakenktų tiek TREMTIES TRIMITUI, tiek KARIUI, nes tų pareigų tinkamai, teisingiau, visai neatlikdamas tikrai būčiau tuščios formos, bet ne esmės atstovas.

Paprašysiu šaulių vienetų, kad visas korespondencijas siuntinėtų sesės K. Kodatienės adresu.

Numatoma išleisti TRIMITĄ atskiru leidiniu, sykį ar pora sykų į metus, tačiau kitokio pobūdžio, negu KARI, taip kad tas leidinys, skirtas šauliškajai ideologijai ir specifikiems šauliškiesiems reikalams, nei kiek neturėtų trukdyti KARIUI, arba kištis į KARIO darbo dirvą. Tas taip pat netrukdytų ir tolesniam šauliškų korespondencijų į KARI siuntinėjimui, kol tik ta medžiaga bus pageidaujama.

Iš savo pusės, norėčiau ir toliau likti KARIO bendradarbiu — nebe LŠST, bet savo paties, vardu.

... Man buvo nepaprastai malonu dirbti KARYJE Jums ten būnant vyr. Redaktorium, ir norėčiau labai nuoširdžiai padėkoti už didelį rūpestį bei šilumą, Jūsų bei viso Kolektyvo paro-

rodytą TREMTIES TRIMITUI. Tas draugiškas bendradarbiavimas visuomet man liks kaip vienas gražiausių prisiminimų.

Su nuoširdžia pagarba ir padėka,

Jūsų

Vaidievytis A. Mantautas,
buvęs T. T. redaktorius KARYJE

1961 m. vasario 9 d., Worcester, Mass.

Su apgailestavimu sutinkame p. Vaidievučio A. Mantauto pasitraukimą iš TREMTIES TRIMITO Redakatoriaus KARYJE pareigų ir šio šaulių skyriaus užsidarymą. Tačiau manome, jog šie persitvarkymai yra tik žingsniai į šaulių veiklos patvarkymą ir jos pagyvimą.

Galime užtikrinti, jog šauliai visada ras KARYJE vietos savo veiklai žymėti. Kaip buvusius Lietuvos ginkluotų jėgų veteranus kviečiame šaulius ir toliau laikyti KARI savu žurnalu.

Kol šaulių eilėse dirbs Putvio idėjos tęsėjai, ir toki entuziastiški ir energingi veikėjai kaip buvęs TREMTIES TRIMITO Redaktorius Vaidievytis A. Mantautas, tol šaulių veikla klestės ir skleisis nežiūrint sunkių tremties sąlygų.

P. Vaidievučiui A. Mantautui KARYS nuoširdžiai linki sėkmės šaulių veikloje, tuo pačiu, Jam ir poniai Mantautienei, laimės asmeniškame gyvenime.

Z. Raulinaitis,
KARIO Redaktorius

šie, P. Klaros Virskienės marginti margučiai, 1959 m. Margučių parodoje, Čikagoje, laimėjo I vietą.

VOKIETIJA. BIELEFELDAS.

MSO vyrai, tarnaujanti prie anglų kariuomenės Eritų Zonoje, Vasario 16-sios minėjimą suruošė pas save kareivinėse š.m. vasario mėn. 18d. Jaukion salėn, kurią puošė Vytis ir tautinė vėliava, atsilankė daugiau kaip penkiasdešimts žmonių, tame skaičiuje dalis lietuvių, gyvenančių privačiai Bielefelde, keletas NSO vyrų su šeimomis iš Hamm-Westf. ir vietinio MSO dalinio viršininkai latviai. Į minėjimą buvo atvykę taip pat kviešti vietinės vokiečių spaudos atstovai.

Minėjimą atidarius, buvo pakviestas I. Apyrbis tarti šventės programa žodį. Jis, savo kalboje, trumpais žodžiais perbėgo beveik visą Lietuvos garbingą praeitį iki nelemtos unijos su Lenkija ir 1795 m. Lietuvos-Lenkijos padalinimo, kada Lietuva nustojo buvusi valstybe, prarado savo nepriklausomybę ir pagaliau atiteko Rusijos imperijai, kaip "šiaurės vakarų kraštas". Kiek ilgiau buvo jo sustota ties gyvenimu nepriklausomybės laikais, pasiekta pažanga visose gyvenimo srityse ant sveikų ir stiprių tautinių pamatų. Priminė buvusių nacių Vokietijos okupaciją ir dabartinę Sovietų. Kaip viena, taip ir kita iš tų okupacijų pareikalavo iš mūsų tautos daug aukų, žmonių gyvybių. Afrikoje dygsta naujos valstybės, valstybėlės kaip "grybai po lietaus", o dėl Sovietų Sąjungoje vergaujančių tautų niekas beveik neišdrįsta griežčiau teisingą žodį tarti. Todėl turime visi, gyvenantieji laisvame pasaulyje, dar labiau suglausti gretas, nenuleisti rankų ir dirbti kas kaip išgali ir išmano dėl mūsų tautos laisvės atgavimo, išlaikant savo tarpe vienybę ir tvirtą tautinį susipratimą.

Žuvę dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės kariai, partizanai, šauliai laike Nepriklausomybės karų 1918-1920 metais, o taip pat visi paaugavę gyvybę už tautos laisvę ir nepriklausomybę nacių ir bolševikų okupacijų KZ-uose, kalėjimuose ir ištėrmime, buvo pagerbti atsistojimu, tylos minute.

Atsilankę į minėjimą MSO dalinio latvių atstovai palinkėjo neprarasti vilties ir tikėjimo dėl mūsų tautos išsilaisvinimo iš po bolševikų vergijos, raudonosios okupacijos.

Minėjimas buvo baigtas Tautos Himnu.

Po to malonūs šeimnininkai, MSO vyrai, svečius pavaišino skaniais užkandžiais ir įvairiais gėrimais. Nebuvo užmirštos mūsų gražios liaudies ir kariškos dainos.

Šios mums taip brangios šventės minėjimas pas MSO vyrus Bielefelde

VETERANŲ VEIKLA

praėjo labai gražiai, tvarkingai ir pakilia nuotaika. Prie šio, taip gerai sutvarkyto ir surengto minėjimo daug gerų norų ir pasišventimo įdėjo dalinio seniūnas J. Juraška, Paukštys ir visa eilė kitų.

Vasario 16-ios progą MSO lietuviai, tarnaujanti prie anglų kariuomenės dalinių Vokietijoje, iš jų šaivalpos kasos pinigų paskyrė mūsų Vasario 16 gimnazijai DM. 500, — patalpų statybos reikalams.

A.

CHICAGOS RAMOVĖNŲ VEIKLA

Šių metų vasario mėn. 5 d. 11 val. Jaunimo Namų patalpose įvykęs metinis ramovėnų susirinkimas sutraukė didelį skaičių ramovėnų, o į II dalį susirinkimo-paskaitą, atsilankė gausus būrys birutiečių, šaulių ir jų svečių.

Skyriaus Valdybos pirmininkas gen. št. plk. Karolis Dabulevičius atidarė susirinkimą ir pakvietė susirinkimui vesti prezidiumą: A. Siliūną pirmininku ir Z. Samuolį sekretoriumi.

Ataskaitinį skyriaus veiklos pranešimą už 1960 metus padarė skyriaus Valdybos pirmininkas. Pranešimas buvo platus ir išsamus. Iš jo paaiškėjo, kad 1960 m. gegužės mėn. 29 d. skyrius turėjo padarę išvyką į International Friendship Gardens Michigan City, prie buv. Lietuvos Prezidento Antano Smetonos medelio, kurioje dalyvavo gausus ramovėnų, birutiečių ir jų svečių būrys. Apžiūrėję tarptautinį draugiškumo sodą, kuris labai gražiai tvarkomas ir prižiūrimas, padarę eilę nuotraukų, pakeliui sustoję vasarvietėje Beverly Shores birutietės p. Leonaitienės vasarnamyje, kur visi vaišinosi, dainavo, šoko ir smagiai bei kultūringai praleido popietę. Dalyviai šia išvyka buvo labai patenkinti ir pagėidavo panašių išvykų ateity daugiau.

1960 metai buvo bene labiausiai perkrauti įvykiais-minėjimais ir iš valdybos pareikalavo nepaprastai daug įtemptų pastangų.

Liepos mėn. 17 d. buvo minima 550 metų Žalgirio mūšio laimėjimo ir Dariaus-Girėno skridimo sukaktis. Susitarus su Dariaus-Girėno poste, buvo suorganizuota didelis paradas ir iškilmės prie Dariaus-Girėno paminklo Marquette Parke. Lietuviš-

kųjų organizacijų paradiui vadovavo Valdybos vice-pirmininkas Jonas Gaižutis. Ramovėnų pirmosiose gretose žygiavo mūsų veteranai generolai. Paradas ir iškilmės buvo filmuojamos amerikiečių korespondentų ir plačiai aprašyta jų spaudoje. Pagal jų spaudos pranešimus, paradas ir iškilmės gerai pavyko —buvo įspūdingos ir gausios dalyvių skaičiumi. Oras irgi buvo idealus: nekaršta, kaip paprastai šiuo metu būdavo kitais metais. Prie Dariaus-Girėno paminklo pagrindinę kalbą pasakė senatorius Thruston B. Morton, Respublikonų Nacionalinio Komiteto pirmininkas, kuris pasidžiaugė tokiu lietuvių gausiu dalyvavimu šiose iškilmėse.

Lapkričio mėn. 20 d. įvyko iškilmingas Laisvės Kovų Paminklo atidengimas (prie Jaunimo Namų, 5620 So. Claremont Ave, Chicago, Ill.), LVS Ramovės Chicago's Skyriaus 10 metų ir Kariuomenės šventės - Lapkričio 23 d. sukakties minėjimas, kuriame dalyvavo daug augstų svečių ir gausi vietos visuomenė.

Po pamaldų, kurias laikė ir pamokslą pasakė Ekselencija Vysk. Vincentas Brizgys, ir vėliau pašventino paminklą, salėje buvo 10-čio minėjimas, kurį labai gražiai pravedė skyriaus pirmininkas gen. št. plk. K. Dabulevičius.

Minėjimo akademinėi ir meninei daliai pasibaigus, apatinėje salėje buvo kavutė, kurioje dalyvavo gausus būrys iškilmų dalyvių.

Ramovėnui rašytojui švaistui-Balčiūnui išvykusiam į Kaliforniją, Los Angeles, buvo padaryta kavutė — išleistuvės.

Per šiuos metus Valdyba glaudžiai bendradarbiavo visais atvejais su šauliais, kūrėjais-savanoriais ir ypač su birutietėmis. Buvo keletas bendrų posėdžių, kurie praėjo labai draugiškoje ir darbingoje nuotaikoje.

Chicago ramovėnai savo kukliomis aukomis rėmė visas patriotines ir jaunimo organizacijas, kurios tos paramos kreipėsi ar buvo reikalingos. Platino "Kario" išleistą knygą: "Žalgirio mūšis" ir ragino užsiprenumeruoti tos pačios knygos angliškąją laidą, kurią nemažas ramovėnų skaičius jau užsisakė. Užvestas albumas, kuriame talpinamos įdomesnės fotografijos, liečiančios ramovėnų gyvenimą.

Endrai, iš pirmininko pranešimo paaiškėjo, kad 1960 metai skyriaus valdybai buvo nelengvi ir pareikalavo iš visų didelio pasiaukojimo ir nemaža išlaidų.

Revizijos Komisijos vardu pranešimą padarė Jonas Liorentas. Savo

pranešime pažymėjo, kad pinigų atskaitomybė vedama labai tvarkingai ir kad ši valdyba pasižymėjo ypatingu taupumu. Valdybos nariai eilę išlaidų padengė iš savo kišenės, o pirmininkas skyriaus naudai atsiskė jam priklausančios sumos (\$60.00) už telefono naudojimą.

Valdybos ir Revizijos Komisijos pranešimai buvo vienbalsiai priimti ir patvirtinti. Už gerą pareigų atlikimą ir taupumą, susirinkimas išreiškė valdybai padėką.

Kadangi senosios valdybos kadencija baigėsi ir ji atsistatydino, todėl slaptu balsavimu buvo išrinkta nauja valdyba, kuri pasiskirstė pareigomis sekančiai: Jonas Gaižutis — pirmininkas, Leonas Balzaras — vice-pas, Zenonas Samuolis — išdinininkas, Konstantinas Petrauskas — sekretorius ir Pranas Matulionis — kultūros reikalams.

Apsvarsčius eilę einamųjų reikalų, po trumpos pertraukos, buvo gen. št. plk. Povilo Žilio paskaita: "Netolimos praeities įvykiai dokumentų šviesoje", kuri buvo įdomi ir visų dalyvių atyždžiai išklaudyta.

Tenka pažymėti, kad šiais metais į susirinkimus ramovėnai gausiai lankėsi ir aktyviai dalyvavo svarstant visus klausimus. Plk. K. Ališausko, plk. P. Genio ir plk. P. Žilio paskaitos buvo kruopščiai paruoštos ir įdomios, patiekusios medžiagos, kuri dar niekur nebuvo spausdinta. Reikia tikėtis, kad ir ateityje mūsų paskaitininkai paruos eilę paskaitų, kuriomis ramovėnai domisi ir jose gausiai dalyvauja.

Jauimo Namų šeiminkams Tėvams Jėzuitams, priklauso gili padėka už palankumą ir leidimą naudotis patalpomis bet kuriuo laiku.

J. G-tis

GRAŽIAI PAVYKĖS KONCERTAS VAKARIENĖ

Žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklas, kuris pastatytas prie Jauimo Namų (5620 So. Claremont ave, Chicago, Illinois) ir iškilmingai atidengtas 1960m. lapkričio mėn. 20 d. dalyvaujant Lietuvos Respublikos atstovams ir gausiai visuomenei. pasidarė lyg ir antrasis Karo Muzėjus.

Cia lankosi netik pavieniai asmenys, bet ir įvairios organizacijos, savo suvažiavimų proga, ateina susikaupti ir uždėti vainikus žuvusiems dėl Lietuvos laisvės . . .

Paminklo pastatymas kainavo nemažai. Nors atskiri asmenys ir organizacijos paminklo statymui aukojo, bet dar nevisi ir nepakankamai aukojo. Užtrauktoji paminklo

statymui paskola (\$2,550.37) nemaloniai slegia Paminklo Statymo Komiteto pečius. Buvo įieškoma įvairių būdų ir priemonių tai skolai padengti. Tam reikalui sudaryta Koncerto-Vakarienės Rengimo Komisija š.m. vasario mėn. 2d. 19 val. Jauimo Namų didžiojoje salėje, suruošė koncertą-vakarienę, kurioje dalyvavo virš 400 rinktinių svečių. Salė buvo perpildyta ir dalis pavėlavusių svečių, dėl vietos stokos, turėjo grįžti namo.

Koncerto programoje dalyvavo mūsų visuomenės mėgiamieji solistai: Stasys Baras, Dana Stankaitytė ir Jonas Vaznelis. Jiems akomponavo muzikas Aleksandras Kučiūnas. Kiekvienas iš jų padainavo po keletą publikos mėgiamų dainų bei operos arijų ir pabaigai visi trys padainavo ištrauką iš operos "Faustas". Dainomis ir jų išpildymu susirinkusieji buvo sužavėti ir nenustojo ploti, kol kiekvienas iš jų dar nepridėjo po vieną dainą "bisui" . . . Tikrai, koncertas buvo labai geras, publika buvo labai sužavėta ir patenkinta. Šį savo koncertą mūsų mieliaji solistai ir akompaniatorius paaukojo žuvusiems dėl Lietuvos laisvės. Tai gražus pavyzdys mums visiems. Už tai jiems priklausdo mūsų pagarba ir nuoširdi padėka.

Po koncertinės dalies sekė vakarienė. Publika vaišinosi skaniais valgiais, kuriuos paruošė birutietės sesių šaulių talkinamos ir p. Marijai Tumieniei vadovaujant. Cia darbo ir vargo bei pasiaukojimo buvo įdėta labai daug ir todėl vakarienės rengėjoms priklausdo nuoširdi padėka. Išdžiūvusius dalyvių gomurius gaivino skanus punšas per visą vakarienės laiką.

Vakarienės metu vyko loterija ir keliolika laimingųjų dalyvių grįžo namo netušti: vieni iš jų nešėsi paveikslus, kiti auksinius rublius, o dar kiti džiaugėsi ir konjaku.

Koncerto ir vakarienės programą sumaniai ir įdomiai, įnešdamas daug jumor, pravėdė dailininkas Vladas Vijeikis, už ką jam susirinkę svečiai nesigailėjo plojimū.

Praleidus keletą valandų gražioje nuotaikoje, pabendravirus su saaviškiais, publika nenoriai skirstėsi namo.

Koncertas-vakarienė pavyko gerai ir davė virš \$1.500.00 gryno pelno.

Rengimo Komisijai, kuriai buvo daug įvairaus ir sunkaus darbo, vadovavo patyrę ir energingi asmenys: p. Gražina Musteikienė ir p. Karolis Dabulevičius. Viskas buvo užbaigta labai gražiai ir su pasisekimu, bet skolos dar liko virš \$1.000.00. Būtų labai gražu, kad ir kiti LVS Ramo-

vės skyriai pasektų Čikagiškių pavyzdžiu, surengtų pobūvių-vakarienių, kurių pelną paskirtų žuvusiems Dėl Lietuvos Laisvės Paminklo skolos padengimui. J. G-tis

VASARIO 16-JI PARYŽIUJE

Iškilmingą Vasario 16 D. minėjimą surengė Prancūzijos Lietuvių Bendruomenės krašto valdyba vasario 19 d. Sekmadienį iš ryto bažnyčioje, Grenelle g-vėje, įvyko pamaldos. Įneštą mūsų trispalvę lydėjo dvi lietuvaitės tautiniais rūbais. Kun Petrečius pasakė progai pritaikintą pamokslą.

Vakare 21 val. beveik visi Paryžiaus lietuviai susirinko Pleyel salėje (130 asm.). Minėjimą apsilankė Latvijos ministeris Grosvaldas, estų atstovas Pusta, buvo ir prancūzų ir kitų tautų dalyvių.

Iškilmingą aktą atidarė kun. Petrošius. Sugiedojus Tautos Himną, tylos minute buvo pagerbti žuvusieji už Lietuvos laisvę. Lietuvos Diplomatiijos šefas, ministeris Lozoraitis pasakė kalbą lietuviškai ir prancūziškai. Jis apibūdino Vasario 16 D. reikšmę. Priminė jog 1918 m. Aktas visada tebebus galioje, kad iš laisvų tautų tarpo mus išstūmė sovietai prievarta, tačiau ateis galas barbariškai priespaudai ir Lietuva kelsis laisva.

Meninėje dalyje tautinius šokius šoko Paryžiaus jaunimo grupė, pianinu skambino B. Monstavičiūtė. nušėbinusi visus savo gabumais. Liaudies dainų solo padainavo B. Vrublevičius. Akompanavo muz. Užpuolevičius. Šokiai ypatingai sulaukė daug katūčių. Juos veda L. Pabedinskas, kuris su savo grupe dažnai Paryžiuje pasirodo ir dalyvavo tarptautiniame festivalyje Sorbonos universitete.

Vasario 21 d. ministeris Lozoraitis su ponis surengė oficialų priėmimą dideliame Scribe restorane. Ten dalyvavo daug žymių asmenų, simpatizuojančių Lietuvai.

B. Vrublevičius

ATSIŪSTA PAMINETI

J. Vaičieliūnas, ANTRASIS PASAULINIS KARAS, 350 psl., iliustruota ir įrišta — \$5.00; gaunama iš autoriaus: 195 Drinkwater St., Sudbury, Ont., Canada.

C. R. Jurgėla, Ph. D., TANNENBERG, 104 psl. gausiai iliustruota. L.V.S. Ramovės leidinys — \$2.00.

A. Rūta, Į SAULĖTEKĮ, romanas, 298 psl. Nidos leidinys — \$1.50.

A. A. J. ltn. BALYS BUDRYS

1959 m. gruodžio 15 d. kankinio mirtimi Jakutske mirė Lietuvos kariuomenės ats. ltn. Balys Budrys.

Jis buvo gimęs 1911 m. spalio 27 d. Domaičių km., Sedos vls., Mažeikių aps. Mokėsi Mažeikių gimnazijoje, baigė Karo Mokyklos aspirantų laidą, vėliau studijavo Vytauto Didžiojo universitete. Besimokydamas įstojo tarnauti į Saugumo Departamentą.

Dirbo Kauno saugumo apygardos kriminaliniame skyriuje, vėliau buvo perkeltas į Mariampolę apygardos vyr. valdininku. 1939 m. pradžioje buvo paskirtas šakių rajono kriminalinės policijos viršininku. Bolševikų okupacijos metu 1941 m. jis buvo suimtas, kalinamas ir išvežtas į Altajų sunkiesiems darbams, kartu buvo ištremta ir jo žmona su mažais vaikučiais.

Vokiečių frontui beartėjant, jis su kitais lietuviais, buvo ištremtas į Jakutiją prie pat Saurės Ledinuotojo vandenyno. Ten susirgo ir atsidūrė psichiatrinėje ligoninėje. Žmonos pastangų dėka ligonį pavyko išimti iš ligoninės ir su visa šeima persikelti į Jakutską, kur jam teko dirbti kasyklose. Ten jis ir mirė.

Jo žmona kelių lietuvių tremtinių padedama vyro palaikus palaidojo primityviam karste ir savo rankomis pastatė medinį kryžių.

Budrio žmona ir keturi vaikai, pasilikę dideliame varge ir skurde, po metų buvo grąžinti Lietuvon, tačiau iki dabar negauna pastovios vietos apsigyventi ir yra blaškomi iš vietos į vietą. P. Dirks

A. A. mjr. Jonas Melys

Šių metų sausio 9 d. Chicagoje Universiteto klinikose betikrinant sveikatą, gydytojų kabinete staiga mirė Lietuvos kariuomenės savanoris - kūrėjas mjr. inž. Jonas Melys. Jis buvo palaidotas sausio 12 d. Šv. Kazimiero kapinėse.

Velionis buvo gimęs 1903 m. 1919 m. atkuriant Lietuvos kariuomenę, jis stojo savanoriu į Panevėžio batalioną ir dalyvavo kovose su bolševikais ir bermontininkais. Įsteigus Kaune Lietuvos kariuomenės Karo mokyklą, jis, kaip buvęs Panevėžio gimnazijos mokinys, karo vadovybės buvo pasiųstas į ją. Pirmą jos laidą baigė karininko - karužo, vėliau pakeisto, leitenanto laipsniu. Kaip gabus buvo pasiųstas karo tarnybą tęsti į karo technikos dalinius, kuriuose ištarnavo iki 1932 m., eidamas įvairias pareigas: jaun.

karininko, adjutanto ir mobilizacijos dalies vedėjo.

Tarnaudamas kariuomenėje 1927 m. baigė Augštuosius Karo Technikos Kursus. Po nepavykusio karinio pučo, jis buvo įtartas, tapo atleistas iš kariuomenės į atsargą majoro laipsniu. Išėjęs iš kariuomenės mjr. Melys, tarnaudamas valdinėse įstaigose, vakarais vis mokėsi: baigė suaugusių gimnaziją ir Vytauto Didžiojo universiteto technikos fakultetą, įsigydamas inžinieriaus diplomą.

Būdamas Panevėžio gimnazijoje reiškėsi moksleivių judėjime ir priklausė moksleivių Ateitininkų organizacijai. Tos idėjos žmogumi jis pasiliko iki mirties.

Kraštą užvaldžius bolševikams a.a. Melys, kaip ir dauguma, 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Apsigyveno vak. Vokietijoje, kur atkūrė Lietuvos kariuomenės buvusią Savanorių - Kūrėjų organizaciją ir jai priklausė iki mirties, būdamas Chicagos skyriuje. Chicagoje išgyveno 10 metų pelnydamas duoną dirbdamas įvairiose įmonėse.

Paskutiniu laiku jis vis sirguliavo. Buvo vienišas, nes žmona, buv. Strimaitytė, buvo likusi Lietuvoje, o ištremta prie Ledinuoto vandenyno ir daugiau kaip 10 metų iškankinta prie žuvų gaudymo, vėl grąžinta Lietuvon. Velionis rūpinosi ir dėjo visas pastangas ją atsiimti į JAV, bet okupantas neišleido, o dabar staigi mirtis pakirto ir jį patį. P. Dirks

A.A. ats. j. ltn. dr. Adolfas šapoka

Toronte, Kanadoje, kovo 9 d. staiga mirė Lietuvos kariuomenės atsargos karininkas, istorijos mokslų daktaras Adolfas šapoka.

Gimęs 1906 m. vasario 13 d. Grybelių km., Utenos vls. ir aps., vidurinę mokslą baigė Utenos progimnazijoje ir Panevėžio gimnazijoje. Baigęs Ka-

ro mokyklą A. Panemunėje, buvo perkeltas į atsargos j. ltn. laipsnį.

Baigęs tarnybą kariuomenėje, jis studijavo Vytauto Didžiojo universitete, istorijos mokslus gilinti buvo išvykęs į Pragę. Vėliau paskirtas vyr. asistentu prie istorijos katedros Vytauto Didžiojo universitete ir vėl išsiųstas mokslų gilinti į Stockholmą. Grįžęs iš švedijos redagavo didelę istorijos veikalą "Lietuvos istorija" ir apgynė disertaciją "Lietuva ir Lenkija po 1569 m. Liublino Unijos".

Bolševikams užėmus Lietuvą jis su šeima pasitraukė į vakarus, gyveno Bamberge, vėliau Augsburgėje ir pagaliau Kanadoje, Toronte.

Nebūdamas geros sveikatos jis negalėjo dirbti sunkaus fizinio darbo, todėl šikūrimo pradžia buvo jam sunki. Nežiūrėdamas sunkumų jis subūrė būrelį spaudos mylėtojų ir įsteigė Toronte savaitraštį Tėviškės Žiluriai, kurių redaktorium išbuvo iki mirties. Jis bendradarbiavo ne tik lietuviškoje, bet ir kitų tautų spaudoje, mokslo žurnaluose ir leidiniuose. Be kitų leidinių jis parašė stambų veikalą apie Vilnių ir anglų kalba Lithuania Through the Ages.

Dr. šapoka nuo jaunų dienų pasižymėjo kaip gabus ir nuoširdus rūpestingas ir karštas lietuvis, pasišventęs mokslui ir Lietuvai. Jam mirus netekome didelio istoriko, uolaus redaktoriaus ir tauraus lietuviuo.

P. Dirks

A. a. vachmistras Antanas Patašius

š.m. vasario 22d. skrandžio vėžiu mirė vachmistras Antanas Patašius, tarnavęs Lietuvos kariuomenės uolnų L.D.K. Birutės pulke. Dar nenenas vyras — tik 48 metų amžiaus.

1940 m., rusams okupavus Lietuvą, buvo įjungtas į raudonąją armiją. Velionis pasakodavo, kad 1941 m. birželio mėn., prasidėjus rusų-vokiečių karui, jų dalinys stovėjo netoli Anykščių. Rusams traukiantis, buvo įsakyta ir lietuvių daliniui trauktis. Tačiau dalinys nepaklausė, likvidavo savo vadą rusų ir politruką, ir pradėjo apšaudyti besitraukiančius rusus. Rusams pradėjus supti, lietuvių dalinys pasislėpė miškuose ir atsipalaidavo nuo rusų.

A. Patašius 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, vėliau išvyko į Kanadą, o iš čia į Amerikos Jungtines Valstijas. Gyveno ir mirė Chicagoje.

Šių metų sausio mėn. pirmomis dienomis Melbourn mieste, Australijoje, mirė Lietuvos kariuomenės majoras Vytautas Jurevičius, buvęs Karo Ligoninės Kaune odontologas. Išveivijoje gyvendamas vargoninkavo vienoje katalikų bažnyčioje Melbourn. Jis paliko dvi dukras: Jadvygą ir Haliną su šeimomis. P. E. D.

Šių metų kovo mėn. 10 d. Chicagoje mirė nuo širdies smūgio savo darbovietėje Lietuvos kariuomenės kapitonas Vincas Abramikas. Jis priklausė Šaulių organizacijai ir buvo jos valdyboje. Lietuvoje irgi buvo Lietuvos Šaulių S-gos pareigūnas. Jis mirė teturėdamas 57 m. amžiaus ir išgyvenęs Amerikoje 11 metų. Kovo 13 d. jo palaikai buvo palaidoti Chicagos šv. Kazimiero kapinėse. Paliko žmoną, sūnų ir dvi dukras. P. E. D.

(Platesnis a.a. V. Abramiko nekrologas sekančiame KARIO Nr.)

KO MOKO UNESCO?

Jungtinių Tautų padalinys UNESCO leidžia eilę įvairių "auklėjimo" tikslams skiriamų leidinių. Vienas jų yra Toward World Understanding. Šios knygos Nr. 5 yra pasakyta: "Jūsų vaikai turi būti atpratinti nuo tradicinės meilės ir pagarbos savo šeimai ir kraštui likučių." "Kol visi kvėpuoja nacionalizmu užnuodytu oru, pasaulinio galvavimo auklėjimas gali duoti tik menkus davinius." "Pasaulinio masto galvavimo ugdymas sutinka daug kliūčių už mokyklos ribų. Pagrindinė yra, tikriausiai, nacionalizmas." C. S.

Naujųjų KARIO skaitytojų patogumui ir karinės istorijos mėgėjams yra padarytas, 1960 m. KARYJE tilpusio straipsnio DURBĖS MŪŠIS, specialus atspaudas nedidelės knygelės formato. Jos yra pagaminta tik 250 egz.

KARIO prenumeratoriai gali gnygelę gauti tiesiai iš KARIO prisijūdami \$1.00.

**NEGALIMAS DALYKAS?!
JUK AŠ DAR NESUMOKEJAU
1961 M. PRENUMERATOS!!!**

Dar neapmokėjusių KARIO prenumeratą skaitytojų patogumui, kartas nuo karto, į žurnalą įdedami lapeliai. Prašome jus nedelsiant užpildyti ir su mokesčiu siųsti KARIO administracijai.

Lapeliai neličia tų, kurie už žurnalą jau atsiskaitė.

"The New York Times" pastebi, kad Roosevelt vyriausybė nepripažino trijų Pabaltijo valstybių — Lietuvos, Latvijos ir Estijos inkorporavimo į Sovietų Sąjungą ir tų kraštų okupavimą pavadino agresiniu aktu. (Vienaip darė, kitaip kalbėjo).

"Draugas" 29.XII.1960 m. rašė: "Tiesa, kad Rooseveltas pripažino Sovietų Sąjungos režimą ir užmezgė santykius su juo, ir, kad jam prezidentaujant sovietai gavo ir karinę ir ekonominę pagalbą (už 11 milijonų), kai 1941 m. užpuolė juos Hitleris. Tačiau Rooseveltas niekuomet nebuvo soietinio imperializmo draugas." (Tik didžiausias draugas galėjo Sovietams tiek pagelbėti.)

Knygoje "Roosevelt's Road to Russia" autorius George N. Crocker kaltina Rooseveltą oficialiais dokumentais pasiremdamas. Autorius daug kur prisimena Lietuvą, Latviją ir Estiją. Primeną taip pat, kad Rooseveltas kadaise pasakė Čekoslovakijos prezidentui Benešui: "praneškite Stalinui, jog jis gali pasilaikyti Baltijos kraštus, bet apie tai neprivalo būti niekur paskelbta."

Šitie žodžiai buvę tarti 1943 m. birželio 17 d. per susitikimą su Benešu Washingtone. Pats Benešas patvirtino jų teisingumą savo vyriausybei Londone.

Su artėjančia Eichmano byla vis daugiau ir dažniau rašoma apie žydus ištikusią tragediją Hitlerio laikais. Pvz., kai amerikiniėje televizijoje buvo parodyta Eichmano gyvenimas ir jo sugavimo istorija, iš ekrano pasigirdo, kad jis kaltinamas ir už 28,000 Lietuvos žydų išnaikinimą.

Kita proga, dar pr. metų gruodžio 18 d. "The New York Times" priediniame žurnale tilpo straipsnis apie Eichmaną, kaip tą visą bylą supranta pats Ben-Gurion. Supažindinant apie žydų padėtį tuometinėje Europoje, Lenkijoje ar Lietuvoje, rašoma, jog žydai savęs niekada nelaikė nei rusais, nei lenkais, nei lietuviais, bet tik žydais.

Ben-Guriono autoritetu ir žodžiais galima būtų jau remtis visur ten, kur eilė Lietuvos piliečių žydų, buvo pristatyti lietuviais, k.a. eilėje atveju, kada J.A.V.-se sugauti sovietų šnipai, žydų tautybės asmenys, spaudos ir radio su televizija buvo apšaukiami lietuviais.

Taipogi, po II pas. Karo, važiuavę iš Europos į J.A.V.-es tremtiniai žydai kilę iš Lietuvos, visuose dokumentuose buvo rašomi lietuviais.

D E M E S I O

XVIII PLP Karo Mokyklos laida!

Š.m. rugsėjo mėn. sukanka 25 metai, kai buvo išleista P.L.P. Karo Mokyklos XVIII laida. Tai sukačiai paminėti Toronto (Canada) rugsėjo mėn. 2 d. rengiamas suvažiavimas. Visi XVIII laidos solenizantai kviečiami jame dalyvauti su šeimom.

Smulkesnes informacijas teikia ir registracijos reikalus tvarko p. K. BATŪRA, 102 Government Road, Toronto 18, Canada.

AUKOJO KARIUI

1. LVS "Ramovė" Clevelando Skyrius	\$28.00
2. LVS "Ramovė" New Yorko Skyrius	9.00
3. Reklaitis A., Chicago, Ill	6.00
4. Tveras A., Chicago, Ill.	5.00
5. Venckauskas K., Chicago, Ill.	5.00
6. Abaravičius K., Chic. Ill.	4.00
7. Dudėnas K., Chicago, Ill.	4.00
8. Linkus Pranas, Chicago, Ill	4.00
9. Rumša Z., Chicago, Ill.	4.00
10. LKK Savanorių S-ga, Čikagos Skyrius	3.00
11. Agurkis Jos. Omaha, Nebr.	3.00
12. Rutkauskas V., Chicago, Ill.	3.00
13. Andrikonis J., Manchester, Conn.	2.00
14. Barvydas St., Detroit, Mich.	2.00
15. Bliudžius A., Detroit, Mich.	2.00
16. Černius Jonas, Flint, Mich.	2.00
17. Daniliauskas Juoz., Springdale, Conn.	2.00
18. Gudas St., B'klyn, NY	2.00
19. Jankus J., B'klyn, NY	2.00
20. Lasauskas Teodoras, Ozone Park, NY	2.00
21. Michels Bruno H., Vienna, Austria	2.00
22. Telksnys J., Great N., NY	2.00
23. Vadišius Kaz., Manchester, Conn.	2.00
24. Atko Vinc., Dexter, Mich.	1.00
25. Bastys Jon., Yonkers, NY	1.00
26. Biveinis V., Canberra, Australija	1.00
27. Daugvydas Kaz., Det., Mich.	1.00
28. Garbenis Vlad., Chicago, Ill.	1.00
29. Grabauskas J., Toronto, Ca-	
30. Grinius Ant., Detroit, Mich.	1.00
31. Kielius Kazys, Chicago, Ill	1.00
32. Petraška Ed., Omaha, Nebr.	1.00
33. Pocius A. Rockford., Ill.	1.00
nada	1.00
34. Rimas Zigmas, B'klyn. NY	1.00

KARYS dėkoja aukotojams

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢

V I E N Y B Ė

Seniausias lietuvių laikraštis pasaulyje

Eina nuo 1886 metų

Šiais metais švenčia savo

Deimantinį Jubiliejų

Prenumerata 7 doleriai metams

V I E N Y B Ė

192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y.

Prenumerata:

Metams \$4.50

Pusei metų \$2.50

Atsk. Nr. . . . . 10¢

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

S K A I T Y K I T E

nuo 1960 metų einančią tris kartus per savaitę • Turinčią visuose pasaulio kraštuose savo bendradarbius • Tai geriausiai informuotas ir lietuviško gyvenimo vaizdais iliustruotas laikraštis • Metams kaštuoja tik \$10.00. Rašykite —

D I R V A

6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

K A R I O L E I D I N I A I

(KARIO prenumeratoriams žymios nuolaidos)

1. H. Sienkivičius — **KRYŽIUOČIAI**, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Kaina \$10.50 (Prenumeratoriams \$8.00).
2. V. Biržiška — **PRAEITIES PABIROS**, 352 psl. daug paveikslų, įrišta. Kaina \$6.50 (Prenumeratoriams \$5.50).
3. O. Urbonas — **ZALGIRO MŪŠIS**, 94 psl. teksto, 16 specialių psl. iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemas. Viršelis su aplanku. Kaina \$3.00 (Prenumeratoriams \$2.50).
4. Z. Raulinaitis — **DURBĖS MŪŠIS**, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausa iš 1960 m. **KARIO**. Kaina \$1.25 (Prenumeratoriams \$1.00). (Visi šie **KARIO** leidiniai, kurių kaina yra \$21.25, **KARIO** prenumeratoriams tekainuoja tik \$17.00).

Phone PROspect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION

SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill

D A R B I N I N K A S

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS

916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	\$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, % KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

90.735337